

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Vliv systému hodnot na volný čas středoškoláků

The influence of value system on the leisure time activities
of high school students

Bakalářská práce

Vypracovala: RNDr. Petra Dufková, Ph.D.

Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 12. 7. 2018

Petra Dufková

Abstrakt

Jako vnitřní hodnoty člověka ovlivňují jeho volný čas, tak i recipročně volný čas působí na jeho systém hodnot. Cílem této bakalářské práce bylo pokusit se najít vztah mezi hodnotovou orientací dnešních středoškoláků a jejich volným časem. V teoretické části práce jsou charakterizovány základní tématické okruhy, tedy volný čas a hodnoty, a to z hlediska definice, funkce a dalších vlivů. Dále je specifikována mládež a období adolescence. V praktické části je pomocí dotazníkového šetření zmonitorován hodnotový systém studentů gymnázia, střední odborné školy a učiliště a porovnán obsah a množství jejich volného času.

Klíčová slova: volný čas, žebříček hodnot, mládež

Abstract

Just as the inner values influence people's leisure time, so does the leisure time have effect on people's value system. The aim of this bachelor's thesis was an effort to find the relation between the value orientation of today's high school students and their leisure time. The thesis consists of two parts. In the theoretical part the basic areas of interest, i.e. leisure time and values, have been characterised by means of definition, function and other influences. Further, the youth and period of adolescence have been specified. The practical part is devoted to the high school students' value system. The figures have been gained via questionnaire investigation held among students of high schools, secondary schools and vocational schools. The content and amount of their leisure time have been monitored and compared.

Keywords: leisure time, value system, teenagers

Poděkování

Děkuji PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za vedení této práce.

Dále bych chtěla poděkovat **Martínkovi a Pavlovi** za obrovskou podporu a pomoc při celém studiu a mnoho věcných připomínek při sepisování této práce, RNDr. Petrovi Veselému, Ph.D. za statistické konzultace a kolegyním Bc. Ivaně Krákorové a Bc. Martině Friedlové za pomoc při dotazníkovém šetření. Mgr. Hance Kyzourové děkuji za úpravu anglického textu. Děkuji všem respondentům za vyplnění dotazníků.

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	9
1 Volný čas.....	9
1.1 Volný čas jako pojem.....	10
1.2 Funkce volného času.....	12
1.3 Determinanty volného času.....	13
1.4 Možnosti trávení volného času.....	14
1.4.1 Rodina.....	14
1.4.2 Škola a školská zařízení pro zájmové vzdělávání.....	15
1.4.3 Mimoškolní aktivity.....	17
1.4.4 Média a komunikace.....	19
2 Hodnoty.....	20
2.1 Definice hodnot.....	21
2.2 Druhy hodnot a jejich funkce.....	22
2.3 Hodnoty mládeže.....	23
2.4. Mládež a dospívání.....	24
II. Praktická část.....	27
3 Výzkumné šetření.....	27
3.1 Cíl práce.....	27
3.2 Výzkumné hypotézy a otázky.....	27
3.3 Sběr dat.....	27
3.4 Statistické zpracování.....	28
4 Výsledky.....	29
5 Vyhodnocení hypotéz.....	43
6 Diskuze.....	43
6.1 Volný čas.....	44
6.1.1 Množství volného času.....	44
6.1.2 S kým tráví středoškoláci volný čas.....	44
6.1.3 Aktivity středoškoláků ve volném čase.....	45

6.2 Hodnotový systém.....	47
6.3 Vztah mezi hodnotovým systémem a aktivitami volného času.....	50
7 Závěr.....	51
Literatura.....	53
Seznam tabulek a grafů.....	57
Příloha.....	58

Úvod

V mé bakalářské práci jsem se snažila najít vztah mezi hodnotovým systémem středoškoláků a jejich volným časem. Zajímalo mě, jak a s kým dnešní dospívající mládež tráví svůj volný čas a jaký je jejich žebříček hodnot, ale především jak se tyto dvě komponenty života dospívajících navzájem ovlivňují. Myslím, že toto téma by mohlo být inspirací a podnětem pro zamyšlení pro všechny pedagogy, kteří se snaží svoje studenty nejen učit, ale také je pochopit a porozumět jim.

Má bakalářská práce se skládá z části teoretické a z vlastního výzkumu. Cílem práce bylo zmonitorovat hodnotový systém studentů gymnázia, střední odborné školy a učiliště a porovnat strukturu, obsah a množství jejich volného času.

V teoretické části jsem se snažila charakterizovat základní okruhy této práce, tedy Volný čas a Hodnoty. V první kapitole jsem nejprve charakterizovala pojem Volný čas a popsala jsem jeho historický vývoj. Dále jsem uvedla základní funkce volného času a jeho determinanty, tedy hlavní faktory, které volný čas mohou ovlivňovat a formovat. V kapitole Hodnoty jsem opět nejprve definovala hodnoty jako pojem, dále jsem charakterizovala druhy hodnot a jejich funkce a v poslední části této kapitoly jsem uvedla výsledky dosavadní literatury, která se tímto tématem zabývala. Čerpala jsem především z knihy *Mládež na křižovatce* od Petra Saka a Karolíny Sakové a dále jsem uvedla také výsledky bakalářské práce studentky Teologické fakulty v Českých Budějovicích Pavlíny Hrneckové, která se v roce 2016 zabývala hodnotami a hodnotovými preferencemi v adolescenci. Závěrem této kapitoly jsem charakterizovala mládež a období adolescence.

Během psaní teoretické části mé bakalářské práce jsem se snažila nastudovat co nejvíce literatury, která se týkala jednotlivých kapitol. V kapitole Volný čas jsem vycházela především z knihy B. Hofbauera - *Děti, mládež a volný čas* a dále z *Pedagogiky volného času* od J. Pávkové. Historické pojetí volného času jsem nastudovala zejména v knize *Volný čas a jeho význam ve výchově* a od M. Kaplánka, čerpala jsem také z poznatků

autorů V. Spousty, B. Hodáně a T. Dohnala. V kapitole charakterizující hodnoty jsem se nejvíce opírala o výzkum Petra a Karolíny Sakových uvedený v knize *Mládež na křižovatce*. Dále to byla *Inventura hodnot* od L. Prudkého a *Psychologie hodnot* od P. Cakirpaloglu. Při sepisování charakteristiky mládeže a dospívání jsem čerpala z *Vývojové psychologie* od M. Vágnerové a *Psychologie celoživotního vývoje* od M. Blatného.

Empirická část probíhala jako kvantitativní výzkum formou elektronického dotazníku na středních školách v Českých Budějovicích. Dotazník obsahoval osm krátkých otázek, z nichž první čtyři charakterizovaly studenta (věk, pohlaví, typ střední školy a bydlení). Další 3 otázky se týkaly volného času a poslední otázka byla zaměřena na monitoring žebříčku hodnot. Dotazníky byly studentům prezentovány v elektronické podobě, aby byly pro středoškoláky co nejvíce atraktivní a snadno vyplnitelné.

I. Teoretická část

1. Volný čas

Co si představí lidé různého věku a pohlaví při vyslovení slov *volný čas*?

Pro každého z nás může "volný čas" znamenat něco jiného. Pro někoho to může být příjemně strávené odpoledne s pěknou knihou v houpací síti na zahradě, pro jiného zase dobrodružný výlet s kamarády. Volný čas vyvolává většinou příjemné představy, protože ve volném čase se můžeme věnovat tomu, co nás baví a co máme rádi. Toto optimistické pojetí spatřuje ve volném čase smysl a cíl života. Na druhou stranu může být volný čas vnímán negativně a skepticky, protože se může stát prostorem pro nicnedělání a životní nudu, kterou se pak mládež snaží zahnat agresivitou, experimentováním s drogami a alkoholem (Pávková a kol., 2002; Hofbauer, 2004; Knotová, 2011).

Je proto důležité, aby se děti a mladí lidé učili svůj volný čas žít a využívat ho smysluplně, aktivně a kreativně, aby znali hodnotu a význam volného času. Je také důležité, aby měli správné a kvalitní informace o možnostech trávení volného času, aby tyto informace nebyly zkresleny hromadnými sdělovacími prostředky a masovou kulturou. Volný čas dětí a mládeže a jeho obsahové naplnění má význam pro jejich celoživotní orientaci a je významnou systémovou charakteristikou společnosti. Kvalitní a smysluplné trávení volného času nejenže obecně rozvíjí vlastnosti, schopnosti a talent mladé generace, ale zároveň tlumí rozvoj negativních sociálních rysů (např. riziko užívání návykových látek) (Sak a Saková, 2004). Naopak trávení volného času činnostmi bez konkrétního zaměření může přinášet negativní důsledky, stejně jako přetěžování volnočasovými aktivitami (Blatný, 2016).

1. 1 Volný čas jako pojem

Volný čas (angl. *leisure time*, franc. *le loisir*, něm. *Freizeit*) je čas, kdy se věnujeme tomu, co nás baví, co sami chceme. Počet definic volného času je nemalý a každý odborník z oblasti pedagogiky, sociologie, psychologie nebo rekreologie se na pojetí volného času dívá z trochu jiného hlediska.

Volný čas provází člověka od nepaměti, protože odpovídá jeho přirozenému životnímu rytmu, tedy střídání práce a volného času. Ve starověkém Řecku je v pojmu *volný čas* zdůrazňována činnost, které byl volný čas věnován. „Mít volný čas“, znamenalo mít čas nepracovat, ale vzdělávat se, kultivovat se, pěstovat tělo i ducha (Spousta, 1994). Aristotelovské pojetí volného času tedy rozhodně nemá nic společného s nicneděláním, je to čas na přemýšlení, čtení poezie a poslech hudby, setkávání a diskutování s přáteli, je to čas na vědu a filosofii, je to prostor na sebezdokonalování (Hodáň a Dohnal, 2008).

Od antiky můžeme přejít k rytířskému a církevnímu středověku, kde byl volný čas určený především k rozjímání, modlitbám, hrám a tancům (Hodáň a Dohnal, 2008). Z klášterů a klášterních škol máme zmínky o rozdělení času na dobu práce, výuky a dobu rekreace. Také ve *Velké didaktice* Jana Ámose Komenského (1592 - 1671) můžeme najít: „*Recta igitur Scholarum institutionis bona pars erit, legitima Laborum et quietis, sive Operarum et Vacationum, atque Recreationum, dispositio*“ (Didactica magna, XV/13), tedy že dobrá škola řádně určuje dobu práce a odpočinku, činnosti, prázdnin a rekreace (Kaplánek, 2017).

K velkému zlomu ve vnímání volného času dochází se zavedením pravidelné pracovní doby a dále pak jejím nárůstem v období industrializace (Spousta, 1994).

Volný čas můžeme definovat ve dvou rovinách jako *pozitivní* a *negativní*. Tradiční neboli *negativní* pojetí vymezuje volný čas vůči pracovní době a pracovním i mimopracovním povinnostem, hovoříme o sociologizujícím přístupu. Na druhou stranu moderní, *pozitivní* definice charakterizuje volný čas na základě jeho vlastní kvality, tedy jako čas, s nímž může jedinec svobodně nakládat, svobodně si volí činnosti, které mu

přinášejí radost, odpočinek, zábavu a potěšení, může se svobodně seberealizovat. Tento přístup je tzv. psychologizující (Kaplánek, 2006; Kaplánek, 2012). Moderní pojem volný čas neoznačuje časový úsek, ale spíše kvalitativně popisuje stav jedince nezávislého na práci a povinnostech (Kaplánek, 2012).

Podle definice Pedagogického slovníku je volným časem „čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Tato definice vychází z reziduální (zbytkové) teorie volného času francouzského sociologa a pedagoga J. Dumazediera (1915 – 2002), zakladatele pedagogiky volného času. Na reziduální teorii volného času navazuje svojí *negativní* definicí také český pedagog a spisovatel Břetislav Hofbauer: „volný čas se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností“ (Hofbauer, 2004) nebo Vladimír Spousta: „čas, který člověku zbývá jako protiváha nutných činností spjatých se zaměstnáním, sociálními povinnostmi a biologickými nezbytnostmi“ (Spousta, 1994).

Pozitivní definici volného času uvádí Pávková a kol. (2002): „volný čas je doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybírat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění“. Také Sak a Saková (2004) *pozitivně* popisují volný čas z hlediska sociologických kritérií jako čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Dana Knotová v Pedagogické dimenzi volného času uvádí: „Volný čas je prostorem, který je naplňován aktivitami na základě svobodného rozhodování, činnostmi volenými na základě individuálních potřeb, hodnot a zájmů“ (Knotová, 2011).

Pod pojem volný čas patří odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání. Je to tedy čas mimopracovní, čas bez povinností a starostí, ve kterém dobrovolně a svobodně vykonáváme aktivity, které nám přinášejí radost. Je to čas „podle našeho přání“, je naší svobodnou volnou. Do volného času tedy nepočítáme činnosti, které dělat MUSÍME, byť jen proto, abychom si zajistili základní biologické

potřeby jako je osobní hygiena, sebeobsluha, zdravotní péče nebo spánek a jídlo, ani primární povinnosti spojené s provozem domácnosti a rodiny. Do volného času neřadíme ani aktivity, které děláme sice ze zábavy, ale zároveň také z povinnosti (např. práce na zahrádce, jazykový kurz), ani aktivity vázané nějakou nutností (např. cestování vlakem cestou z práce).

1.2 Funkce volného času

Jako hlavní funkce volného času se uvádějí funkce relaxační, rekreační a rozvojová. Funkce relaxační představuje především odpočinek a díky němu regeneraci pracovních a fyzických sil. Funkce rekreační zahrnuje rozptýlení, zábavu a tedy regeneraci sil duševních. Funkce rozvojová obsahuje rozvoj osobnosti a spoluúčast na vytváření kultury (Sak a Saková, 2004; Hofbauer, 2004). Kromě těchto tří hlavních funkcí, které francouzský sociolog volného času Roger Sue řadí hromadně pod funkci psychosociologickou, uvádí tento autor dále funkci sociální (socializace jednotlivce v různých sociálních prostředích, utváření mezilidských vztahů), funkci terapeutickou - tedy zdravý životní styl a rozvoj, včetně rozvoje smyslového a duševní hygieny. V neposlední řadě je to funkce ekonomická (Pávková a kol., 2002; Hofbauer, 2004).

Komplexní popis funkčnosti volného času uvádí německý volnočasový pedagog H. W. Opaschowski. Jsou to:

- REKREACE - potřeba zotavení a uvolnění, osvěžení, zdraví a dobrého pocitu, které vedou k načerpání nových sil a energie, zbavení se všedních zátěží vedoucí k psychickému uvolnění.
- KOMPENZACE - potřeba vyrovnání a rozptýlení, odstranění zklamání a frustrací, bezstarostnost.
- EDUKACE - potřeba poznání a dalšího vzdělávání, sociální učení, touha po nových zážitcích a rozvoj potřeby zachování a potvrzení sebe sama.

- KONTEMPLACE - potřeba klidu, pohody a sebevědomí, hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba. Zahrnuje také porozumění sobě samému a znalost vlastní ceny.
- KOMUNIKACE - potřeba sdělování a sociálních kontaktů, družnosti a partnerství. Tato potřeba zahrnuje také pospolitost, empatii a lásku, sexuální kontakty.
- PARTICIPACE - potřeba sociálního sebepojetí, spoluúčast na vývoji společnosti díky vlastní iniciativě, spolurozhodování, kooperace a solidarita.
- INTEGRACE - potřeba společnosti a tvoření skupin, potřeba pocitu sounáležitosti a prožívání skupinové atmosféry, dále pak také stabilizace života rodiny a rodinné vztahy.
- ENKULTURACE - potřeba kreativního rozvoje prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností, podpora fantazie a spontaneity, rozvoj estetického vnímání (Hofbauer, 2004; Vážanský, 2001).

Podle Opaschowskeho jsou první čtyři funkce spíše individuálního charakteru, zatímco komunikace, participace, integrace a enkulturace jsou spíše společenského rázu (Vážanský, 2001; Knotová, 2011). Nicméně všechna členění funkcí volného času jsou spíše teoretická, ve skutečnosti se jednotlivé funkce prolínají a vzájemně doplňují (Knotová, 2011).

1.3. Determinanty volného času

To, jak trávíme volný čas, je ovlivněno mnoha faktory. Na prvním místě bych uvedla faktory fyziologické, především věk, pohlaví a zdravotní stav, který ovlivňuje všechny naše činnosti. Zatímco předškolní dítě téměř nerozlišuje rozdíl mezi hrou a prací a jeho den je rozdělen pouze spánkem a bdělostí, dospělý člověk mezi 30 – 50 rokem života jasně rozděluje dobu pracovní a svůj volný čas (Spousta a kol., 1994; Vážanský, 2001).

Jinak tráví svůj volný čas muži a jinak ženy. Volný čas žen je tradičně spojován spíše s výchovou dětí a rodinnými aktivitami, mezi mužské koníčky řadíme spíše sport a politiku, i když genderové rozdíly nejsou v současnosti tak výrazné.

Kvalitativní stránku volného času zcela jistě ovlivňuje také příslušnost k určité společenské vrstvě a také společnost, ve které probíhá sociální zrání člověka. Výsadní postavení má bezesporu rodina, protože zájmy dospívajícího jedince navazují na způsob života jeho rodiny (Sak a Saková 2004). Dále můžeme jmenovat aktuální stav společnosti a sociodemografické faktory (Spousta a kol., 1994; Vážanský, 2001). V neposlední řadě je to také kultura, hodnotová orientace jedince a jeho vzdělání. Stejně tak, jako vnitřní hodnoty člověka ovlivňují jeho volný čas, tak i recipročně volný čas působí na jeho systém hodnot.

1.4 Možnosti trávení volného času

Volný čas může být využit a zhodnocen rozličným způsobem. Všichni začínáme svůj volný čas trávit nejprve v rodinném kruhu. Dále se připojuje škola a mimoškolní aktivity a možnosti trávení volného času se rozšiřují na specifické instituce, sdružení a střediska volného času dětí a mládeže. Každá z možností přináší sociální vztahy, kontakty a interakce, které jsou vždy jiné a nové, přináší také nové zkušenosti a poznávání sebe sama. Nesmíme však také zapomenout na média jako prostředek každodenní komunikace, protože právě media hrají v trávení volného času čím dál významnější roli (Hofbauer 2004).

1.4.1 Rodina

Pro každého člověka je nejdůležitějším faktorem pro celý jeho život **rodina** jakožto primární sociální skupina, která je základním prvkem stability rozvoje osobnosti. Právě v rodině se dítě poprvé setkává s volným časem a učí se volný čas smysluplně využívat.

Nápodobou se učí pozitivním vzorcům volnočasového chování, a to především prostřednictvím společenských her a rozličných domácích aktivit. Inspirativní je také setkávání se s příbuznými a přáteli nebo společná návštěva kulturních zařízení (divadla, kina, výstavy). Nezastupitelnou roli hrají dále rodinné výlety, vycházky, dovolené a celkově aktivní životní styl rodiny. Rodiče tímto způsobem děti smysluplně rozvíjí a vedou ve svých šlépějích (technických, sportovních, uměleckých, aj.), přičemž by měli citlivě reagovat na přirozené nadání a individuální zájmy dítěte a v těchto je podporovat.

Kruciální je dostatek času věnovaného rodiči dětem, který ovšem není v každé rodině samozřejmostí. Pokud se dítě opakovaně setává s nezájmem ze strany rodičů, s nepochopením a nedostatkem podpory, pokud nemůže svoje potřeby naplňovat a uskutečňovat, mohou se později projevit negativní jevy jako je šikana, toxikománie či jiné druhy negativní závislosti nebo fyzického a psychického násilí, xenofobie a sociálního vylučování. Vstřícný a demokratický životní styl rodiny tyto negativní jevy naopak eliminuje a usnadňuje dětem vstup do nových sociálních prostředí mimo rodinný kruh (Hofbauer 2004).

1.4.2 Škola a školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Ve spolupráci s rodiči hraje další nezastupitelnou úlohu ve volnočasových aktivitách každého člověka **škola** (mateřská, základní a další stupně), a to jednak přímo (ve výuce) a dále prostřednictvím školských zařízení k tomu určených. Díky takové spolupráci může i nadále docházet k všestrannému a podnětnému rozvoji dětí a dospívající mládeže.

Volnočasové aktivity pořádané školou mohou být **jednorázové**, pořádané školou příležitostně a rozšiřující obsah klasické školní výuky (návštěva muzea, historických památek, středoškolská odborná činnost) nebo mohou plnit funkci rekreační a kompenzační (školní slavnost, ples, meziškolní sportovní utkání), případně obojí (lyžařský kurz, škola v přírodě, zahraniční zájezd). Ještě větší význam pak mají

pravidelné zájmové aktivity (školské zájmové kroužky), které mohou děti navštěvovat dlouhodobě a mohou tak sledovat svůj mnohaletý individuální vývoj a pokrok (Hofbauer, 2004). Školská zařízení pro zájmové vzdělávání uvádím v následující podkapitole.

Škola dále nabízí svým studentům možnost podílet se v jejich volném čase na organizaci a chodu školy a to prostřednictvím **školní samosprávy** (např. školní parlament). Tato vede děti a mládež k zodpovědnosti, demokratickému způsobu jednání a zlepšuje celkové klima školy a její vnitřní atmosféru (Hofbauer, 2004).

V rámci školy mohou studenti docházet do **školní družiny** nebo **školních klubů**. Školní družiny jsou učeny zpravidla pro první stupeň základních škol, děti ji navštěvují většinou pravidelně (denně), před a/nebo po školní výuce a je zaměřena na činnost odpočinkovou (např. klidové hry, poslech) a aktivity související s přípravou na výuku (procvičování probraného učiva, vypracování domácích úkolů, ale také jednorázové aktivity jako jsou např. exkurze).

Pro žáky druhého stupně základních škol nebo nižších tříd víceletých gymnázií (prima – kvarta) jsou určeny školní kluby, které studentům nabízí zájmové aktivity jednorázové, pravidelné i spontánní (Pávková, 2002; Hofbauer, 2004; Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011; Kaplánek a kol., 2017).

Dalšími subjekty podílejícími se na trávení volného času dětí školou povinných jsou **školská výchovná a ubytovací zařízení**. Tím máme na mysli **domovy mládeže, internáty**, případně **školy v přírodě**, které žákům středních škol a studentům vyšších odborných škol zajišťují nejen vzdělávání, kvalifikovanou výchovu a zájmovou činnost v době mimo vyučování, ale poskytují také stravování a ubytování (Pávková, 2002; Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011).

Na tomto místě musím rovněž zmínit **zařízení pro výchovu ústavní** (v případě ohrožení vývoje dítěte v rámci nefungující rodiny) a **ochrannou** (závažné poruchy chování), kam

patří dětské domovy a výchovné a diagnostické ústavy (Pávková, 2002; Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011).

1.4.3 Mimoškolní aktivity

Nabídku kvalitního a aktivního trávení volného času doplňují a obohacují střediska volného času mimo prostory školy jako jsou **domy dětí a mládeže** nebo **střediska zájmových činností**. Posláním těchto zařízení je v návaznosti na působení rodiny a činnost školy (vyučovací i mimovyučovací) rozvíjet individuální nadání a zájmy dětí a mládeže v oblasti:

- sportu a turistiky
- společenských věd
- kulturní a umělecké tvořivosti a umění
- vědy a techniky
- přírodovědného poznávání včetně ochrany životního prostředí

Může také přinášet **objevování nových činností** a může mít rovněž **mezinárodní charakter** (zájezdy do zahraničí). Mimoškolní aktivity vedou mládež nejen k činnosti zájmové, odpočinkové a rekreační, ale podporují také **veřejně prospěšné aktivity** (např. pomoc seniorům, handicapovaným) a **solidaritu** (např. pomoc oblastem postiženým přírodí katastrofou) (Pávková, 2002; Kaplánek a kol., 2017).

Tyto instituce poskytují nepřehledné množství zájmových **aktivit příležitostných** (místní turnaje, soutěže, výlety, divadelní představení, návštěva historicky nebo umělecky zajímavých míst) i **pravidelných** (kroužky, oddíly, základní umělecké školy, výuka cizích jazyků), ale nabízí také **organizovanou činnost prázdninovou** (tábory s rekreačním zaměřením nebo odborné soustředění) a **spontánní otevřené aktivity** (v hernách, sportovištích nebo např. v internetové pracovně), které dávají prostor pro neorganizované trávení volného času (Pávková, 2002; Kaplánek a kol., 2017).

Střediska dětí a mládeže působí **celostátně** (Junák, Pionýr, Sokol, Duha, Hnutí Brontosaurus, YMCA) nebo **s místní působností** (místní DDM) (Pávková, 2002; Hofbauer, 2004; Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011).

Výše zmíněná volnočasová zařízení překračují působnost resortu školství a proto se na jejich realizaci z části podílí také neškolské správní subjekty – obce, kraje a občanská sdružení nebo mohou mít komerční charakter – soukromé herny, soukromé jazykové nebo umělecké školy (Hofbauer, 2004; Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011). Jsou charakteristické svou vnitřní výchovnou a edukační strukturou včetně specializovaných pedagogických pracovníků a patří do organizovaného trávení volného času.

Nesmíme zapomenout také na **círky a náboženská společenství** (např. salesiánská střediska mládeže) (Pávková, 2002).

K výše uvedenému seznamu možností organizovaného trávení volného času bych ráda zmínila alespoň některé **neorganizované volnočasové aktivity**. Jak uvádí Hofbauer (2004), v poslední době u nás vznikají nová zařízení spontánní činnosti jako jsou skateparky, velká nákupní střediska s herními koutky a sportovními centry, multikina, aquaparky a jiné sportovní areály. Do oblíbenosti vstupují také různé únikové hry. Volný čas se dá příjemně strávit také “outdoorovými aktivitami” v přírodě – v lese, parcích a lesoparcích, na hřištích (např. s horolezeckou stěnou), cyklistických stezkách nebo prostřednictvím naučných poznávacích stezek (Hofbauer, 2004). Velmi oblíbenou outdoorovou aktivitou poslední doby je geocaching, který spojuje aktivity fyzické (turistika a sport) s psychickými (luštění hádanek a poznávání nových míst, např. historicky zajímavých). K oblíbeným neorganizovaným volnočasovým aktivitám samozřejmě patří také návštěvy kamarádů a obecně čas s nimi strávený doma či venku. Nesmíme vynechat ani čtení knih a zábavné či vzdělávací periodiky, avšak tato činnost je stále častěji nahrazována jinými druhy komunikačních médií, a to médii elektronickými (audiovizuálními, síťovými), především televizí, mobilními telefony a počítači.

1.4.4 Média a komunikace

Jak jsem již naznačila v předchozí kapitole, média (především elektornické sdělovací prostředky) a masmédia a s nimi spojená komunikace je v současnosti velice aktuálním tématem. S rozvojem elektronických technologií se mobilní telefony, internet a počítače stávají stále významějším a hlavně každodenním činitelem v oblasti volného času dětí a mládeže (Hofbauer, 2004). Jsou přijímány a využívány s takou samozřejmostí, že si už ani neuvědomujeme, jak hluboko zasahují do našich životů.

Síťová média jsou **zdrojem informací a zábavy**, ale nabízí především možnost průběžně a nepřetržitě **komunikovat kdykoli a odkudkoli**, jejich dostupnost je tzv. univerzální, jsou bez časového a prostorového omezení. A právě komunikace je v období adolescence velice významným činitelem v utváření sociálních rolí ve vrstevnických skupinách. Děti, dospívající mládež ale vlastně celý svět dnes komunikuje především pomocí “chytrých” telefonů, jejichž propojení s internetem umožňuje být nepřetržitě “on-line”. Stále významnějším komunikačním prostředkem se stávají mezinárodní sociální sítě (**sociální media**) jako jsou *Facebook, Twitter, LinkedIn, MySpace* a *Google+*, z českých můžeme jmenovat například portály *Lidé.cz* nebo *Spolužci.cz* (Ježek a Jiráček, 2014). Zároveň ale dochází ke vzniku sociální nerovnosti (neboli znevhodněnému postavení těch, kteří přístup k internet nemají – jsou tedy “out”) a k poklesu přímého sociálního kontaktu (Ježek a Jiráček).

Masová média, především internet, přináší nekonečnou nabídku informací. To ale bohužel není automatickou zárukou znalosti a následné vzdělanosti lidské společnosti (Urban, Dubský a Murdza, 2011). Webové vyhledávače (např. Wikipedie) sice přináší nekonečně mnoho dat a údajů, ale dospívající se v tomto množství informací často neumí orientovat a nedokáží rozpoznat, která informace je spolehlivá, tedy pravdivá, kvalitní a správná (Musil, 2003; Urban, Dubský a Murdza, 2011).

A konečně za třetí mají masmédia funkci zábavnou. Televize a internet jsou v současnosti rozhodně největší baviči společnosti. Děti i dospívající tedy mohou svůj

volný čas promarnit každodenním sledováním nepřeborného množství televizních seriálů (často nesmyslných telenovel) a filmů a jsou významnou diváckou televizní skupinou (Musil, 2003). Díky počítači a internetovému připojení tráví svůj volný čas hraním počítačových her a on line sledováním nových „youtuberovských“ příspěvků, stahováním a poslechem hudby, internetovými diskuzemi nebo jen tak „brouzdají“ po internetu. Někteří mohou být na internetu dokonce závislí (Musil, 2003).

Sociální média přináší zdánlivě neomezenou svobodu a podporu individuality, ve skutečnosti jde ale často o skupinové („stádové“) ovlivňování a jednání. Masová média mají kromě vzdělávací, informační, komunikační a zábavní funkce také potenciál k cílevědomému ovlivňování a přesvědčování, a to zejména v oblasti marketingu, reklamy a politiky, díky kterému mohou ovlivnit postoje, názory, chování a hodnotovou orientaci nejen dětí a mladistvých, ale také dospělých. Velká spousta pořadů a příspěvků je neetická, často a s úplnou samozřejmostí je ukazováno násilí (tzv. mediální násilí). Otevírá se také prostor pro nové patologické jevy jako je kiberšikana, erotické chatování nebo užívání falešné identity (Urban, Dubský a Murdza, 2011; Ježek a Jiráček, 2014).

2 Hodnoty

To, že má pro nás něco nějakou hodnotu, znamená, že je to pro nás důležité. Hodnoty jsou myšlenkové systémy, které o nás říkají, co považujeme za správné, za morální. Hodnoty jsou dynamické, v průběhu času a vlivem různých vnitřních i vnějších faktorů se neustále vyvíjí a mění svoje pořadí. Jsou základním stavebním kamenem lidské motivace a podstatou chování jedince, skupiny, sociální vrstvy, společnosti. Jsou součástí a atributem lidské kultury (Prudký, 2009). Hodnoty nám pomáhají vyznat se sami v sobě.

2.1 Definice hodnot

Pedagogický slovník uvádí, že hodnota je „v sociálně-psychologickém pojetí subjektivní ocenění nebo míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, jiným lidem aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). „Hodnotou se stává člověku to, po čem touží, co si přeje, oč usiluje. O hodnotu se snažíme, zápasíme, namáháme se“ (Spousta a kol., 1994).

Hodnoty uspořádané sestupně podle důležitosti tvoří *hodnotovou orientaci*, *hodnotový systém* neboli *žebříček hodnot* jedince. Tato hodnotová stupnice se utváří během procesů socializace a enkulturace, kdy se učíme hodnotám a normám chování v dané společnosti a kultuře.

Každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který je ovlivněn mnoha faktory. V první řadě bych jmenovala **věk** a s ním související **životní fázi**, ve které se člověk právě nachází. Hodnoty se dale velmi různí v závislosti na **pohlaví**. Muži dávají větší důraz na hodnoty materiální, např. MAJETEK a SPOLEČENSKOU PRESTIŽ, což souvisí s jejich postavením ve společnosti. Na druhé straně ženy upřednostňují tradičně hodnoty reprodukční a sociální jako jsou RODINA, DĚTI nebo PARTNER (Sak a Saková, 2004). Mezi další faktory ovlivňující systém hodnot řadíme dosažené vzdělání, psychickou a sociální zralost, životní zkušenosti, působení sociálních a výchovných institucí. Na tomto místě bych ráda zdůraznila především vliv školy a rodiny, tedy hodnotovou orientaci nejbližšího okolí a společnosti, ve které člověk žije a vyrůstá. Nezanedbatelnou roli hrají také média - televize a internet na prvním místě (Pávková a kol., 2002; Kraus, 2004). Hodnotový systém se tedy utváří v podmínkách složitých a dynamických a během života se mění, i když ty skutečně „základní hodnoty“ zůstávají často na stejných pozicích.

2.2 Druhy hodnot a jejich funkce

Některé hodnoty uznává celá společnost a mají absolutní platnost, jiné jsou proměnlivé nebo krátkodobé (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Nejdůležitější společensky uznávané hodnoty jsou dokonce chráněny zákony (Prudký, 2009). Hodnoty můžeme podle určitých kritérií a hledisek klasifikovat. V následujícím textu uvádím příklady klasifikací podle některých autorů.

Kučerová vztahuje hodnoty k člověku a prožívání jeho světa. Hodnoty řadí do kategorií přírodní, civilizační a duchovní (Kučerová, 1996). Autorky Nytrová a Pikálková dělí hodnoty na teoretické, ekonomické, estetické, sociální, politické a náboženské (Nytrová a Pikálková, 2011). Snad nejpropracovanější klasifikaci hodnot můžeme najít v knize Psychologie hodnot (Cakirpaloglu, 2004), kde autor roztrídil hodnoty podle 22 hledisek. Podle toho, kdo je nositelem hodnoty, rozděluje Cakirpaloglu hodnoty na individuální, skupinové a univerzální. Podle původu hodnot, tedy podle zdroje jejich vzniku, jsou to hodnoty individuální a institucionální. Dále je uvedena klasifikace hodnot podle jejich vztahu k přirozenosti člověka, podle stupně obecnosti, podle jejich podstaty, obsahu, velikosti nebo intenzity. Další klasifikace řadí hodnoty do skupin podle jejich funkce, tedy na hodnoty adaptující, ochranné, poznávací, kognitivní nebo sebeaktualizující.

Také Prudký (2009) klasifikuje lidské hodnoty podle funkcí, které jsou následující:

- 1) hodnoty jako stavební kameny
- 2) hodnoty jako součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů
- 3) hodnoty jako jeden z definičních znaků osobnosti
- 4) hodnoty jako zdroj motivace
- 5) hodnoty jako součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí
- 6) hodnoty jako zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- 7) hodnoty jako zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti
- 8) hodnoty jako atribut morálky

9) hodnoty jako základ politických filozofií a ideologií (přístupů ke světu jako ideologickému objektu).

2.3 Hodnoty mládeže

Jak již bylo řečeno, hodnotový systém mládeže se utváří ve složitých podmínkách a je ovlivněn mnoha faktory. Hodnoty a podmínky společnosti utváří hodnotovou orientaci a ideály mladého dospívajícího člověka (Kraus, 2004). Poznání a pochopení hodnotových orientací mládeže tedy vypovídá o aktuálně se utvářejícím systému společnosti (Sak a Saková, 2004). A jaké jsou tedy hodnoty dnešní mládeže?

Sak a Saková (2004) provedli na počátku devadesátých let opakovaně komplexní výzkum hodnot středoškolské mládeže (výzkum byl proveden v letech 1993, 1997, 2000 a 2003). Pro tyto účely sestavil “baterii hodnot”, kterou respondent hodnotili na základě osobního významu a důležitosti pomocí stupnice o pěti stupních (1 = nejmenší význam, 5 = největší význam pro daného respondent).

Na prvním místě objevuje hodnota ZDRAVÍ jako základní předpoklad pro všechny další aktivity a životní spokojenost. Stejněho výsledku dosahují i další výzkumy (např. Kraus, 2006). Druhé místo zaujímá LÁSKA jako typická hodnota závislá na životní fázi. Na místě třetím následuje MÍR, ŽIVOT BEZ VÁLEK. Během let, kdy by výzkum opakován, roste postavení hodnot SVOBODA, DEMOKRACIE, VZDĚLÁNÍ, MAJETEK, PLAT, ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ, BŮH a USPOKOJOVÁNÍ ZÁJMŮ A KONÍČKŮ (Sak a Saková, 2004). Dále je uvedena hodnotová orientace v závislosti na pohlaví a na vzdělání (Sak a Saková, 2004).

V roce 2016 se hodnotovým žebříčkem adolescentů zabývala studentka teologické fakulty JU P. Hrnecková v rámci své bakalářské práce, ve které zopakovala metodiku P. Saka z roku 2004. V této práci zjišťovala hodnotový systém u dospívající mládeže ve

věku 15 – 23 let z prachatického a českobudějovického okresu. Celkově bylo dotazováno 100 respondentů.

První místa v žebříčku hodnot obsadily ZDRAVÍ, SVOBODA, LÁSKA, PŘÁTELSTVÍ (Hrnečková, 2016). Hodnota MÍR, ŽIVOT BEZ VÁLEK zaujímá v tomto výzkumu až 12. pozici, což autorka vysvětluje faktem, že žijeme na území, kde se neválčí, dospívající válku nezažili na vlastní kůži a necítí se býti ohroženi. Zarážející je pro mě pokles hodnoty ZDRAVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, což se shoduje s výzkumem B. Krause (2006), kde se tato hodnota umístila až na posledním místě žebříčku hodnot. V dnešní době, kde se na každém rohu setáváme s BIO potravinami, vlivem a následky lidské činnosti na životní prostředí a nutností se o naši planetu starat, bych očekávala, že se tato hodnota bude objevovat na vyšší pozici. Na vzestupu jsou dale hodnoty materiální a egoistické - PLAT, PŘÍJMY a USPOKOJOVÁNÍ ZÁJMŮ A POTŘEB.

Ale jaké jsou hodnoty a hodnotové systémy dnešní dospívající generace? Jak jsou tyto hodnoty ovlivněny způsobem trávení volného času, který pomáhá dospívajícím hledat cestu pro jejich uplatnění v dospělosti? A jak je volný čas středoškoláků ovlivněn tímto hodnotovým systémem?

2.4. Mládež a dospívání

Adolescence, období dospívání, je jedním z nejprogresivnějších etap lidského vývoje. Je to období hledání sebe sama, období hodnocení a přehodnocování. Dospívající osobnost se mění komplexně, tedy somaticky, psychicky i sociálně.

Toto období zahrnuje přibližně jednu dekádu lidského života a můžeme ho rozdělit na dvě fáze - adolescenci ranou neboli pubescenci (11. – 15. rok), kdy dochází především k biologickému dospívání, a adolescenci pozdní (15. – 20. rok), pro kterou je charakteristický rozvoj vlastní identity, přijímání role dospělého a postupná stabilizace osobnosti v oblasti emocionální, profesní i hodnotové (Blatný, 2016). Trendem

posledních let je stále rozšiřování období adolescence oběma směry, zkracuje se doba dětství a současně se oddaluje nástup plné dospělosti (Kraus, 2004).

Období adolescence je velice ovlivněno hormonálními změnami a změnami v limbickém systému, které působí na tělesnou proměnu, emoční prožitky a chování. Tyto změny vedou především v období rané adolescence k častějším konfliktům s autoritami, emoční labilitě a egocentrismu dospívajících, postupně však dochází k celkové stabilizaci a psychickému osamostatnění.

Mění se také způsob myšlení, dospívající začínají přemýšlet více abstraktně a hypoteticky (období formálních logických operací). Rozvíjí se myšlení kreativní a sociálně kognitivní, tedy uvažování o druhých lidech a vztazích mezi nimi. (Blatný, 2016). Vztahy obecně mají v období dospívání vysokou hodnotu, především vztahy ve vrstevnické skupině (skupinová identita), která poskytuje emoční a sociální oporu a uspokojuje potřebu jistoty, bezpečí, potřebu být akceptován a mít uspokojivou prestiž (Vágnerová, 2012). Dále jsou to vztahy v ostatních sociálních skupinách – v rodině, škole, případně volnočasových institucích, kde se mění sociální role a postavení dospívajícího a kde dospívající může srovnávat své zkušenosti s ostatními (Vágnerová, 2012).

Objevuje se také potřeba "blízkého přátelství", intimního a vřelého vztahu, který pomáhá pochopení a budování vlastního sebepojetí a sebeúcty a posiluje sebevědomí a sebejistotu (Vágnerová, 2012; Blatný, 2016). Dalším významným vztahem provázející adolescenci je partnerství a zájem o druhé pohlaví, i když první partnerské vztahy mívají spíše průzkumný a krátkodobý charakter, někdy spojený s první sexuální zkušeností (Blatný, 2016). K dosažení opravdového intimního vztahu dochází zpravidla až ke konci adolescence (Vágnerová, 2012).

Hlavním úkolem dospívajícího člověka je osamostatnit se a přijmout identitu dospělého člověka, včetně privilegií, ale také nároků, které z ní plynou. S novou rolí přicházejí také nové dlouhodobé cíle, hodnoty a normy, utváření hodnotového systému a rozvoj morální

identity (Blatný, 2016). Dospívající mají potřebu odlišit se od světa dětí, ale zároveň také od dospělých, a tak používají typické jazykové a výrazové prostředky a vytvářejí si vlastní styl, kterým se snaží svou novou identitu demonstrovat.

Mládež je velice senzitivní skupinou společnosti, která citlivě reaguje na měnící se společenské podmínky a reflektuje změny ve společnosti (Sak a Saková).

II. Praktická část

3. Výzkumné šetření

3.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat volný čas dnešní mládeže a její hodnotový systém a zjistit, zda se vzájemně ovlivňují.

3.2 Výzkumné hypotézy a otázky

Hypotézy

H1: Studenti středních škol mají rozdílné množství volného času v závislosti na typu školy, kterou navštěvují.

H2: Na základě předešlých výzkumů (Sak a Saková; 2004, Hrnecková, 2016) se domnívám, že na prvním místě hodnotového žebříčku se umístí hodnota ZDRAVÍ, a to bez ohledu na typ střední školy, množství a způsobu trávení volného času.

Výzkumné otázky

Jakým způsobem tráví volný čas středoškolská mládež?

Jaký je žebříček hodnot dnešní středoškolské mládeže?

Lze mezi těmito proměnnými najít nějakou závislost?

3.3 Sběr dat

Praktická část mé bakalářské práce probíhala jako kvantitativní výzkum formou dotazníku na středních školách (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště) v Českých Budějovicích a okolí. Aby byl dotazník snadno vyplnitelný, co

nejvíce atraktivní a aby jeho vyplnění zabralo studentům co nejméně času, rozhodla jsem se pro elektronickou formu dotazníku s použitím snadno ovladatelné online platformy *Survio* (www.survio.com). Tímto jsem se snažila zvýšit pravděpodobnost, že ho vyplní dostatečný počet studentů. Dotazník bylo možno vyplnit nejen na počítači, ale byl snadno zpracovatelný také pomocí „chytrého“ mobilního telefonu, takže studenti mohli odpovídat kdykoli a kdekoli (např. o přestávkách) a nebyli vázáni pouze na počítačové učebny.

Dotazování byli studenti 1. – 3. ročníků středních škol. Dotazník obsahoval osm krátkých otázek. První čtyři otázky měly charakterizovat studenta z hlediska věku a pohlaví, dále bylo zjišťováno, který typ střední školy navštěvují (gymnázium, SOU, SOŠ). Otázka čtvrtá byla doplňující a ptala se na bydlení studenta (přesněji s kým student bydlí), aby bylo možné vytvořit si přesnější obrázek o životě jednotlivých studentů. Další tři otázky se týkaly volného času. Zjišťovala jsem, zda studenti vůbec nějaký volný čas mají a pokud ano, kolik ho mají a s kým ho tráví. Dále jsem se snažila zjistit, jakou aktivitou je jejich volný čas vyplněn. Poslední otázka byla zaměřena na monitoring hodnotové orientace středoškolských studentů. Zde jsem zopakovala metodiku popsanou v práci P. Saka *Mládež na křižovatce*, abych mohla výsledky porovnat s touto publikací.

Dotazník je uveden v příloze.

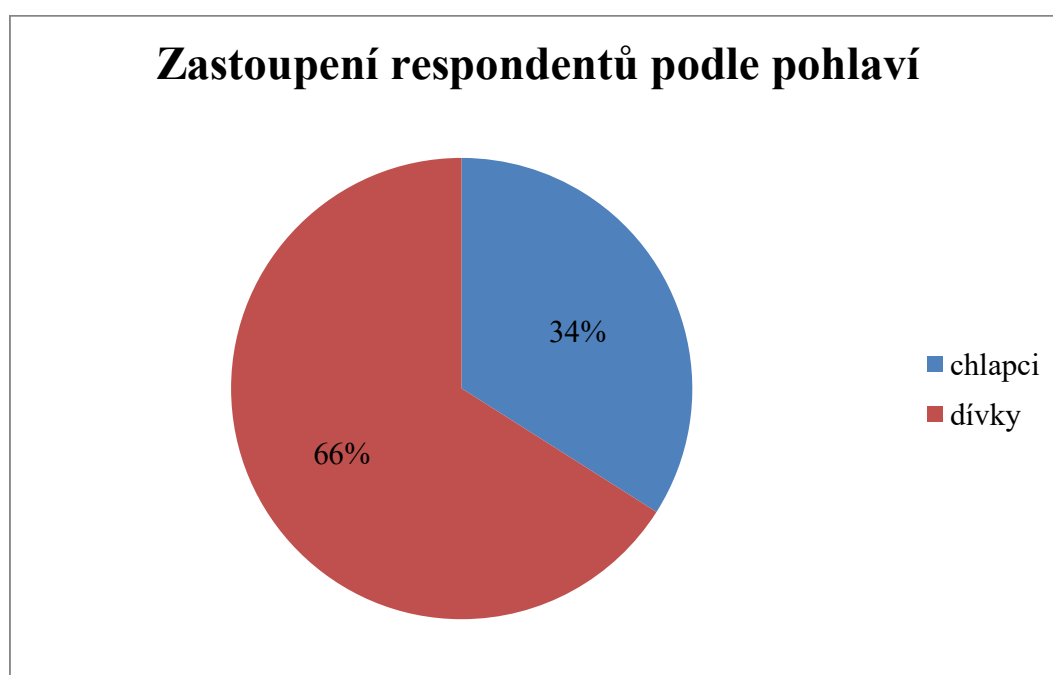
3.4 Statistické zpracování

Pro statistické porovnání výsledků mezi jednotlivými typy škol (gymnázia, SOU a SOŠ) jsem použila Pearsonův χ^2 test, tedy Test dobré shody (Chráška, 2003). Pro párové porovnání jsem použila párový jednocestný (one-tailed) χ^2 test (Lepš a Šmilauer, 2014).

4 Výsledky

Otázka č. 1: Jaké je Vaše pohlaví?

Celkově bylo získáno 327 vyplněných dotazníků, z nichž jeden jsem z následné analýzy vyřadila, jelikož obsahoval nesmyslné odpovědi. Tohoto dotazníkového šetření se tedy zúčastnilo 110 mužů (chlapců) a 216 žen (dívek), což odpovídá 34% chlapců a 66% dívek – viz graf. č. 1.

Graf č. 1: Poměr pohlaví respondentů (%)

Otázka č. 2: Kolik je Vám let?

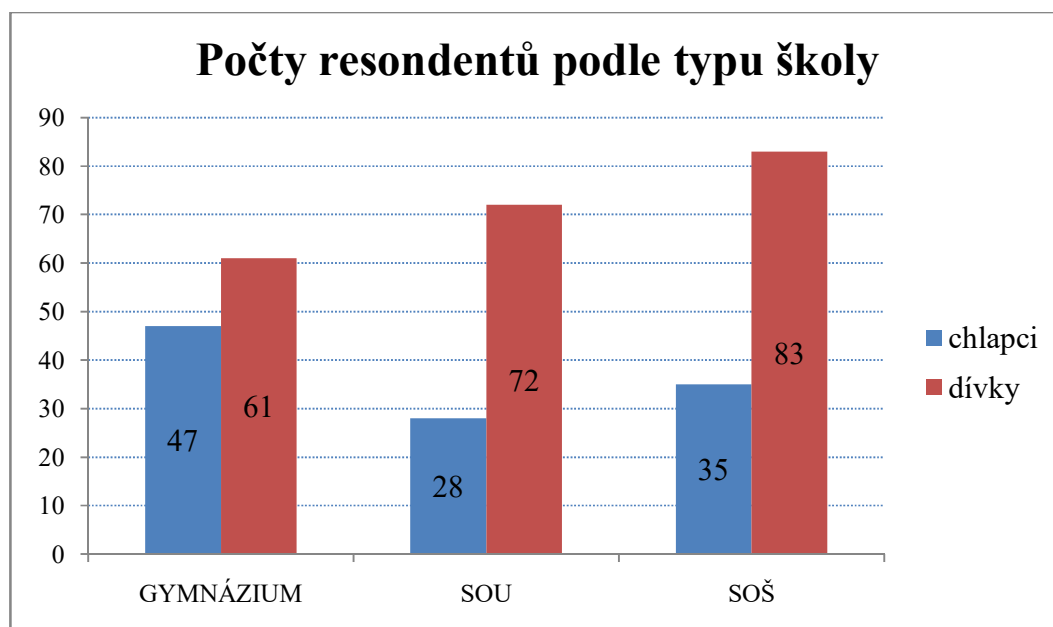
Věkové rozmezí studentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, bylo 15 – 22 let, přičemž největší zastoupení bylo ve skupinách šestnáct (19%), sedmnáct (33%) a osmnáct let (33%). Počty respondentů daných věkových kategorií a jednotlivých typů středních škol jsou uvedeny v tabulce č. 1.

	Věk studentů							
	15 let	16 let	17 let	18 let	19 let	20 let	21 let	22 let
GYM	5	38	40	25	0	0	0	0
SOU	3	21	30	32	10	2	2	0
SOŠ	0	2	39	50	21	4	0	2

Tab. č. 1: Věk respondentů

Otázka č. 3: Jakou školu navštěvujete? (Možnosti: gymnázium, střední odborné učiliště, střední odborná škola)

Na gymnáziu bylo získáno 108 platných odpovědí, z čehož odpovídalo 47 chlapců (44 %) a 61 dívek (56 %). Na středním odborném učilišti (dále jen SOU) se podařilo získat 100 platných odpovědí, přičemž se zúčastnilo 28 chlapců (28 %) a 72 dívek (72 %). A na střední odborné škole (dále jen SOŠ) bylo dosaženo 118 platných odpovědí, přičemž se zapojilo 35 chlapců (30 %) a 83 dívek (70 %). Počty studentů odpovídajících jednotlivým typům středních škol jsou prezentovány v grafu č. 2.

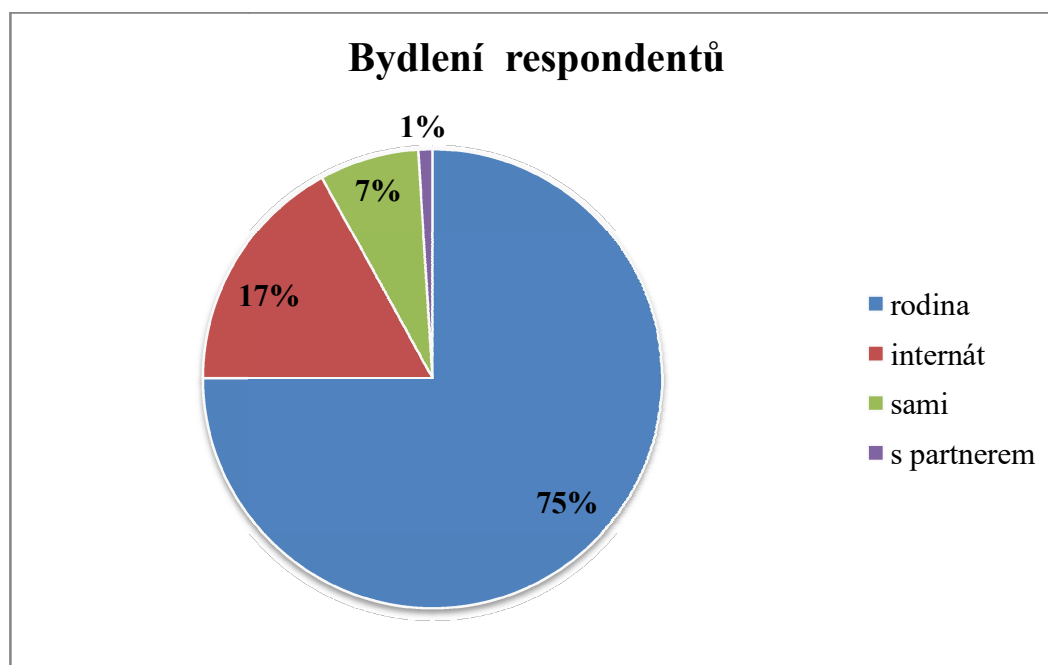

Graf. č. 2. Počet dotazovaných studentů a jejich zastoupení podle typu střední školy

Otázka č. 4: S kým bydlíte? (Možnosti: s rodinou, na internátu, sami (nebo s kamarády na privátu), jiná možnost)

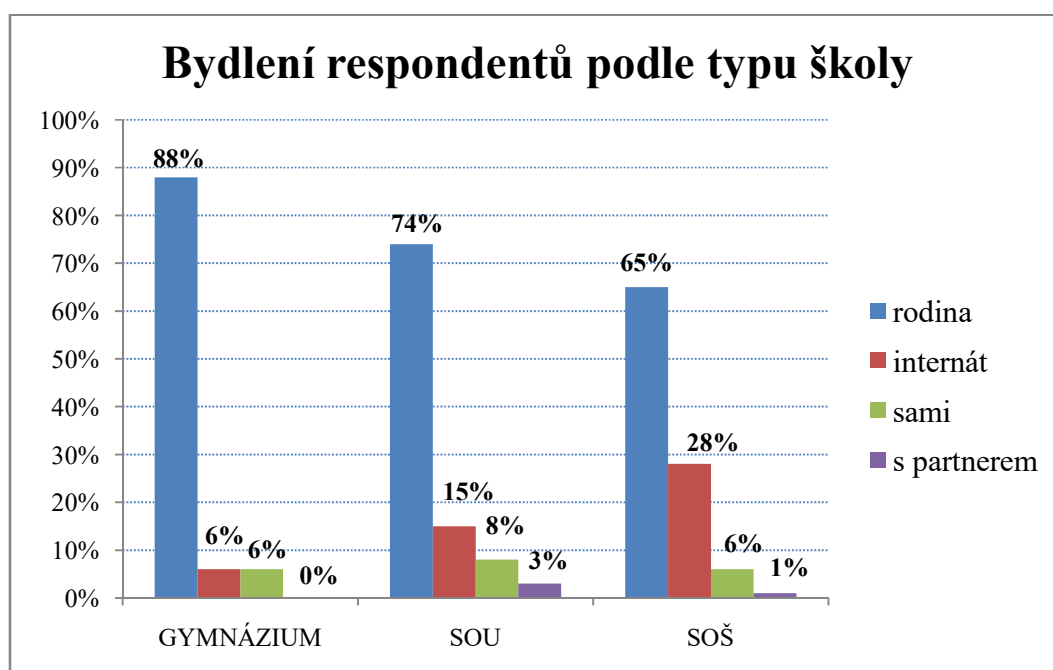
Abych mohla lépe specifikovat volný čas středoškolských studentů, zjišťovala jsem, s kým studenti bydlí. Studenti uváděli, zda bydlí s rodinou nebo mimo ni, například na internátu. Čtyři studentky uvedly, že bydlí se svým partnerem (přítelem). Ve všech případech šlo již o plnoleté ženy ve věku 18 - 22 let. Dále tři studentky odpověděly, že bydlí s přítelem a rodinou (nebo s přítelem u rodičů). Tyto odpovědi jsem zařadila do kategorie „bydlení s rodinou“. Do stejné kategorie jsem zařadila také studentku, která každý den do školy dojíždí ze vzdálenějšího města (bydlí tedy s rodinou), ale výjimečně přespává u kamarádů v Českých Budějovicích, a dále odpověď „bydlím s matkou“.

Graf č. 3 znázorňuje procentuální zastoupení daných kategorií bez ohledu na jednotlivé typy středních škol. Výsledky ukazují, že většina – tedy 75 % středoškolských studentů - bydlí se svojí rodinou. 17% studentů bydlí na internátu, 7% bydlí s kamarády na privátě, tedy samostatně bez rodičů, a asi 1% studentů bydlí s partnerem.

Graf. č. 3: Bydlení středoškolských studentů (%)

Podrobnější výsledky jsou znázorněny v grafu č. 4 a tabulce č. 2. S rodinou bydlí nejvíce studenti gymnázia (88%), nicméně závislost této proměnné (*bydlení s rodinou*) na typu střední školy nebyla statisticky prokázána ($\chi^2_{\text{bydlení s rodinou}} = 2,85$, pozn. kritická hodnota χ^2 s dvěma stupni volnosti na 5 hladině významnosti je 5,99). Stejným způsobem jsem porovnávala ostatní možnosti bydlení, přičemž závislost na typu střední školy nebyla statisticky prokázána pro „bydlení na privátu (*sám, s kamarády*)“ ($\chi^2_{\text{bydlení s na privátu}} = 0,09$) ani „bydlení s partnerem“ ($\chi^2_{\text{bydlení s partnerem}} = 3,51$).

Graf č. 4: Bydlení studentů rozdělené podle jednotlivých typů středních škol

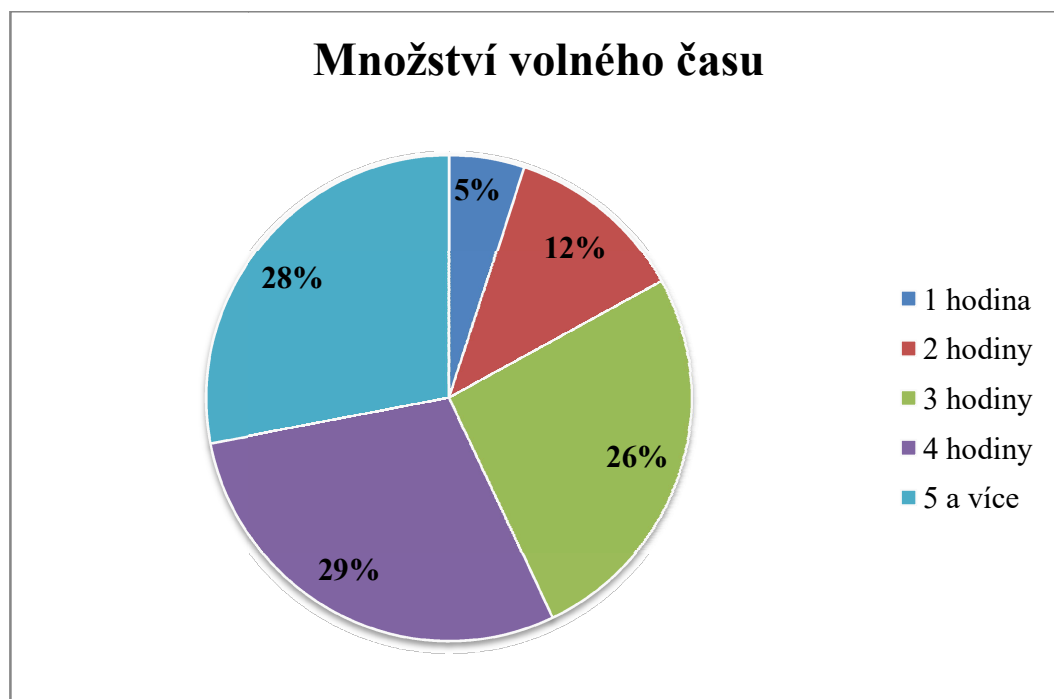
	Bydlení respondentů			
	rodina	internát	sám/na privátu	s partnerem
GYM	94	7	7	0
SOU	74	15	8	3
SOŠ	77	33	7	1

Tab. č. 2: Bydlení středoškolských studentů podle typu střední školy

Kategorie „bydlení s partnerem“ se u studentů gymnázia neobjevila vůbec (uvádí ji pouze 3 studentky SOU a 1 studentka SOŠ. Naopak bylo statisticky prokázáno, že „bydlení na internátu“ je závislé na typu střední školy ($\chi^2 = 19,39$).

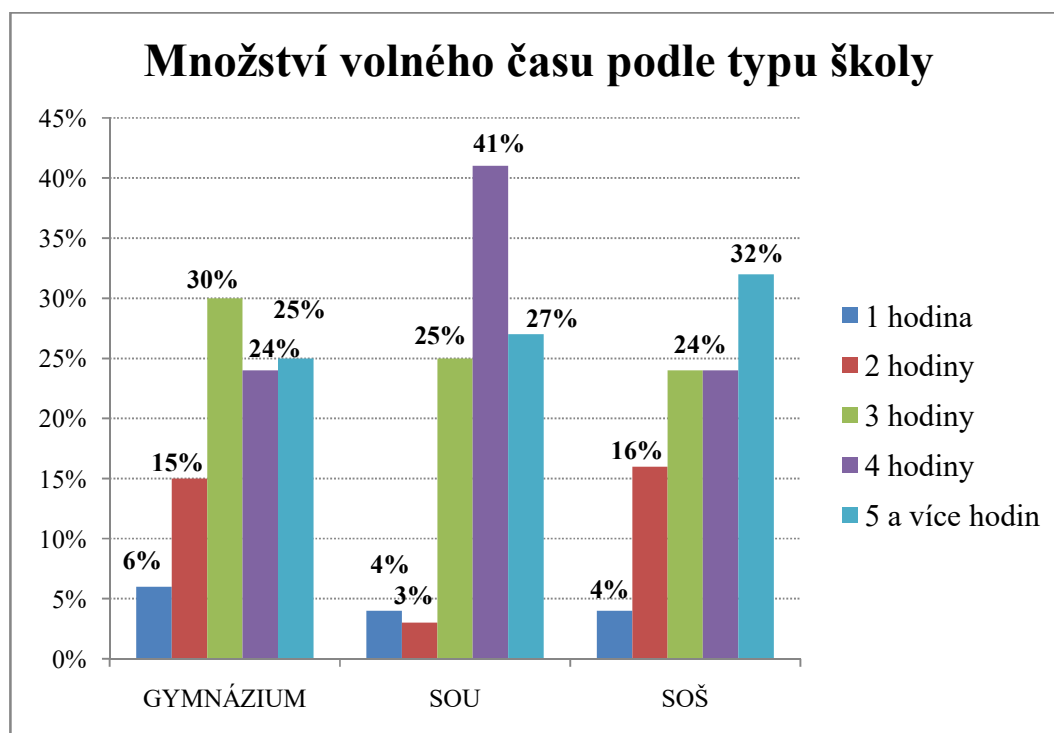
Otázka č. 5: Kolik máte průměrně volného času? (Volným časem se myslí čas, který zbude po zajištění životních potřeb (spánek, jídlo) a splnění běžných povinností (Možnosti: 1 hodina, 2 hodiny, 3 hodiny, 4 hodiny 5 hodin a více).

15 středoškolských studentů uvedlo, že má průměrně jednu hodinu volného času denně. Dvě hodiny volného času za průměrný den mělo 39 dotazovaných studentů. Dále tři hodiny volného času denně mělo 85 studentů a čtyři hodiny volného času mělo 95 respondentů. Nakonec 92 středoškolských studentů uvedlo, že má denně pět a více hodin volného času. Tyto výsledky popisuje graf č. 5. Průměrné množství volného času na dnešního středoškolského studenta je 3,65 hodiny za den (GYM = 3,47 hodin/den, SOU = 3,84 hodin/den, SOŠ = 3,64 hodin/den).

Graf č. 5: Průměrné množství volného času středoškolských studentů za všední den

Porovnání jednotlivých typů škol pak uvádím v grafu č. 6. a počty jednotlivých odpovědí v tabulce č. 3. Na základě těchto výsledků jsem se rozhodla udělat podrobnější analýzu a tato data jsem rozdělila do dvou kategorií: „méně než tři hodiny volného času denně“ a „tři a více hodin volného času denně“.

Graf č. 6: Množství volného času středoškolských studentů rozdělené podle jednotlivých typů středních škol.

	Počet hodin volného času za den				
	1 hodina	2 hodiny	3 hodiny	4 hodiny	5 hodin a více
GYM	6	17	32	26	27
SOU	4	3	25	41	27
SOŠ	5	19	28	28	38

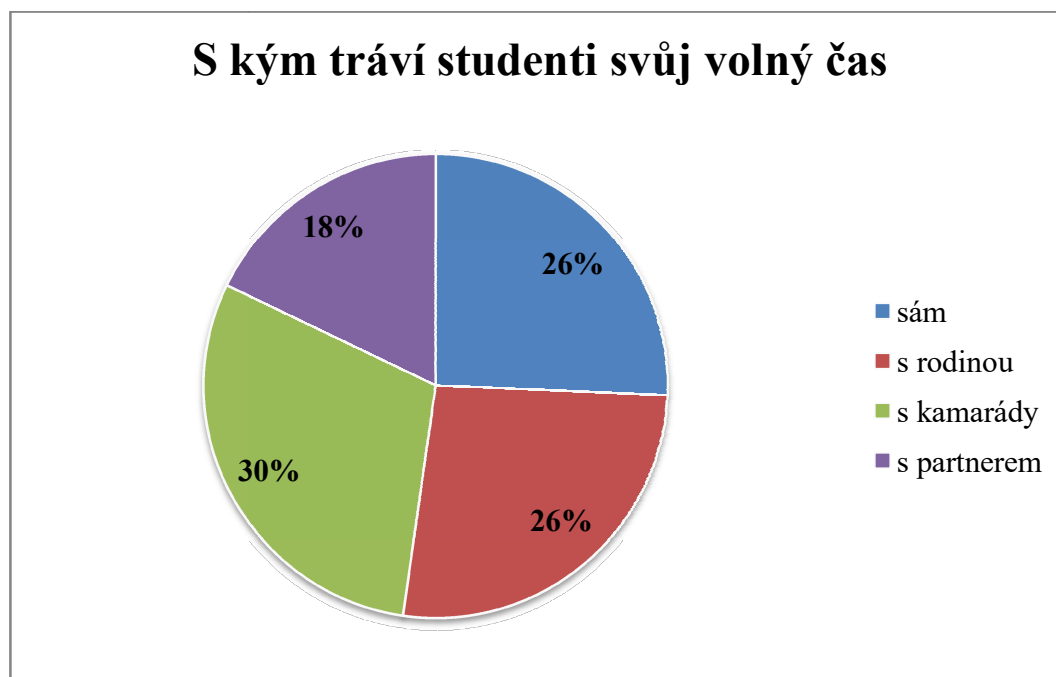
Tab. č. 3: Množství volného času středoškolských studentů podle typu střední školy

Pro statistické porovnání jsem opět použila χ^2 test. Výsledky ukázaly, že na všech typech středních škol existuje početná skupina studentů, kteří mají dostatek volného času (tedy tři a více hodin volného času denně). V rámci výzkumu nebyl zjištěn rozdíl mezi jednotlivými typy škol v zastoupení této skupiny ($\chi^2_{3 \text{ a více hodin volného času}} = 0,53$). Naopak počet studentů, který má volného času relativně málo (méně než tři hodiny denně), se prokazatelně liší v závislosti na typu střední školy ($\chi^2_{\text{méně než 3 hodiny volného času}} = 10,11$).

Párové porovnání v skupin ukázalo, že kategorie, která má málo volného času, je méně zastoupená mezi studenty SOU v porovnání zbylými dvěma typy škol ($\chi^2_{GYM \times SOU} = 8,6$; $\chi^2_{GYM \times SOŠ} = 0,03$; $\chi^2_{SOŠ \times SOU} = 7,8$; pozn. kritická hodnota χ^2 s jedním stupněm volnosti na 5 % hladině významnosti je 3,84).

Otázka č. 6: S kým trávíte svůj volný čas? (zde měli studenti rozdělit 100 bodů (100%) svého volného času mezi možnosti: sám, s rodinou, s kamarády, s partnerem).

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, v jakém prostředí a s jakými lidmi tráví středoškolští studenti nejvíce času. Graf č. 7 ukazuje, že nejvíce (30%) volného času tráví dnešní

Graf č. 7: S kým tráví středoškolští studenti svůj volný čas

adolescenti se svými kamarády. Dále shodně 26% volného času věnují rodině a také sami sobě. Asi 18% svého volného času tráví s partnerem.

Výsledky jsou podrobně rozepsány v tabulce č. 4, přičemž počty bodů v tabulce (počty procent) jsou rozděleny po deseti. Zvláště uvádím hodnoty minimální a maximální, tedy 0 a 100.

S kým tráví studenti volný čas												
	GYM				SOU				SOŠ			
%	S	R	K	P	S	R	K	P	S	R	K	P
0	4	3	5	69	26	7	15	45	13	11	8	64
1 - 10	11	25	11	3	28	9	10	9	27	25	28	5
11 - 20	22	32	28	5	21	15	14	7	21	21	17	4
21 - 30	11	18	24	7	13	24	19	6	20	27	13	9
31 - 40	18	18	16	7	4	12	14	9	10	14	16	9
41 - 50	18	8	14	12	4	13	10	11	15	16	12	13
51 - 60	6	1	4	3	2	8	10	3	4	0	11	5
61 - 70	9	3	3	2	1	5	3	3	4	1	5	4
71 - 80	8	0	3	0	1	4	2	2	2	3	3	2
81 - 90	0	0	0	0	0	1	3	2	0	0	2	2
91 - 99	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	1
100	0	0	0	0	0	2	0	3	1	0	1	0

Tab. č. 4: S kým tráví studenti svůj volný čas – rozdělení 100% volného času studentů mezi možnosti SÁM (S), S RODINOU (R), S KAMARÁDY (K), S PARTNEREM (P).

Kategorie „ Trávím svůj volný čas sám“

Pouze čtyři gymnaziální studenti uvedli, že nemají žádný volný čas, kdy by byli úplně sami. Ve skupině SOU toto tvrzení uvedlo 26 studentů a ve skupině SOŠ 13 studentů.

Největší množství studentů ve všech třech skupinách odpovídalo, že svůj volný čas tráví sami v rozmezí 1 – 50% (GYM = 80 studentů, SOU = 70 studentů, SOŠ = 93 studentů).

Více než 50% volného času o samotě tráví pouze 24 studentů gymnázia, 4 studenti SOU a 12 studentů SOŠ. Jeden osmnáctiletý student (muž) bydlící na internátu a studující SOŠ uvedl, že svůj volný čas tráví pouze (tedy 100%) sám.

Kategorie „ Trávím svůj volný čas s rodinou“

3 studenti gymnázia, 7 studentů SOU a 11 studentů SOŠ odpovědělo, že se svojí rodinou netráví žádný volný čas (tedy za průměrný všední den). Většina těchto studentů bydlí přes týden na privátu, na internátu nebo s partnerem. 5 studentů uvedlo, že sice bydlí s rodinou, ale netráví s ní žádný volný čas. Tito studenti věnují většinu svého volného času svému partnerovi/partnerce, bydlí s ním u rodičů. Jedna dvacetiletá studentka SOŠ bydlící s rodinou rozdělila svůj volný čas mezi možnosti „sám“ a „s kamarády“ a to v poměru 93:7. Jako v předchozím případě, většina (85%) dotazovaných středoškolských studentů tráví svůj volný čas s rodinou v rozmezí 1 – 50% (GYM = 101 studentů, SOU = 73 studentů, SOŠ = 103 studentů). Více než 50% volného času o samotě tráví pouze 4 studenti gymnázia (více než 70% již žádný gymnaziální student), 20 studentů SOU a 4 studenti SOŠ (více než 80% již žádný student SOŠ). Dvě studentky SOU (16 a 18 let) uvedly, že s rodinou tráví 100% svého volného času, přičemž jedna z nich má průměrně pouze 1 hodinu volného času denně, druhá má 4 hodiny volného času za průměrný den.

Kategorie „ Trávím svůj volný čas s kamarády“

28 středoškolských studentů (GYM = 5 studentů, SOU = 15 studentů, SOŠ = 8 studentů) uvedlo, že netráví svůj volný čas s kamarády, přičemž 13 z nich rozdělilo svůj volný čas mezi kategorie „sám“ a „s rodinou“ (GYM = 5, SOU = 4, SOŠ = 4). V rozmezí 1 – 60% volného času s kamarády tráví shodně 97 studentů každého typu střední školy (celkem 89%) a více než 60% volného času s kamarády tráví pouze 6 studentů

gymnázia, 8 studentů SOU a 13 studentů SOŠ, přičemž pouze 1 devatenáctiletá studentka SOŠ bydlící na internátu tráví s kamarády 100% svého volného času (ve všední den).

Kategorie „ Trávím svůj volný čas s partnerem/partnerkou“

69 studentů gymnázia, 45 studentů SOU a 64 studentů SOŠ uvedlo, že svůj volný čas netráví s partnerem (celkem 55%). Dále 36% všech dotazovaných studentů (GYM = 34, SOU = 42, SOŠ = 40) tráví s partnerem méně než 50% svého volného času. 5 gymnaziálních studentů uvedlo, že s partnerem tráví více než 50% svého volného času (více než 70% již žádný z nich). Stejně množství volného času tráví se svým partnerem 13 učňů a 14 studentů SOŠ. 3 studentky SOU uvedly, že s partnerem stráví 100% svého volného času, přičemž jedna z nich s partnerem bydlí.

Otázka č. 7: Jaký význam ve Vašem volném čase mají následující aktivity? (stupeň 1 = nejmenší význam, stupeň 5 = největší význam). (Možnosti jsou uvedeny v tabulce č. 5 nebo viz. Příloha)

V této části dotazníku jsem chtěla zjistit, co středoškolští studenti ve svém volném čase dělají, čím se zabývají. V dotazníku bylo uvedeno 27 různých aktivit. Ke každé z nich mohli studenti přiřadit hodnotu 1 – 5 podle toho, jakou roli v jejich volném čase daná aktivita hraje. Z četností pro jednotlivé aktivity jsem následně spočítala vážený aritmetický průměr, podle kterého jsem tyto aktivity seřadila do následující tabulky (tab. č. 5).

Výsledky ukazují, že všichni středoškolští studenti (bez ohledu na typ školy, kterou navštěvují) nejčastěji ve svém volném čase poslouchají hudbu. Druhou nejčastější aktivitou volného času jsou ZÁJMY A KONÍČKY (u studentů SOU třetí nejčastější aktivita). Dále je to LÁSKA A PARTNERSTVÍ, která se u studentů SOU objevuje už na druhé pozici, u studentů SOŠ na pozici čtvrté a u gymnaziálních studentů až na páté pozici. Dále studenti uvádí, že se ve svém volném čase velice věnují CESTOVÁNÍ (GYM – třetí nejčastější aktivita, SOU a SOŠ shodně sedmá nejčastější aktivita volného

AKTIVITA	CELKEM	GYM	SOU	SOŠ
1. poslech hudby	4,27	4,37 (1)	4,26 (1)	4,18 (1)
2. zájmy, koníčky	4,03	4,07 (2)	3,89 (3)	4,10 (2)
3. láska, partnerství	3,83	3,49 (5)	4,15(2)	3,86 (4)
4. cestování	3,57	3,84 (3)	3,44 (7)	3,44 (7)
5. pobyt v přírodě	3,57	3,12 (11)	3,66 (4)	3,90 (3)
6. studium	3,51	3,55 (4)	3,59 (6)	3,41 (8)
7. možnost přivýdělku	3,47	3,14 (10)	3,62 (5)	3,64 (5)
8. sport	3,32	3,43 (6)	3,37 (8)	3,18 (10)
9. jen tak jít ven	3,31	3,32 (8)	3,03 (9)	3,53 (6)
10. internet, vyhledávání informací	3,20	3,36 (7)	3,01 (10)	3,22 (9)
11. internet, sociální sítě	3,03	3,22 (9)	2,92 (11)	2,96 (11)
12. internet, krácení dlouhé chvíle	2,90	2,98 (13)	2,78 (15)	2,93 (13)
13. četba	2,79	2,82 (16,17)	2,60 (20)	2,92 (14)
14. turistika	2,76	2,82 (16,17)	2,63 (19)	2,82 (15)
15. kultura	2,72	2,92 (14)	2,79 (14)	2,49 (17)
16. manuální práce (práce se dřevem, práce na zahradě, háčkování, pletení...)	2,70	2,25 (23)	2,90 (12)	2,94 (12)
17. práce/učení na počítači	2,69	3,08 (12)	2,42 (23)	2,56 (16)
18. móda	2,63	2,84 (15)	2,80 (13)	2,28 (21)
19. nakupování	2,61	2,77 (18)	2,70 (16)	2,38 (20)
20. tanec	2,39	2,43 (20)	2,67 (17,18)	2,13 (24)
21. výtvarná činnost	2,39	2,24 (24)	2,53 (21)	2,40 (19)
22. restaurace	2,38	2,38 (22)	2,50 (22)	2,27 (22)
23. umělecká činnost (výtvarná, hra na hudební nástroj)	2,38	2,61 (19)	2,05 (25)	2,44 (18)
24. sledování televize	2,27	2,06 (25)	2,67 (17,18)	2,12 (25)
25. nicnedělání	2,18	2,42 (21)	1,95 (26)	2,17 (23)
26. hraní počítačových her na počítači/mobilním telefonu	2,07	2,00 (26)	2,12 (24)	2,08 (26)
27. nuda	1,70	1,86 (27)	1,69 (27)	1,57 (27)

Tab. č. 5: Aktivity volného času středoškolských studentů seřazeny podle průměrné hodnoty váženého průměru (sloupec CELKEM). Vážené průměry pro jednotlivé aktivity a typy škol (gymnázium, SOU, SOŠ) jsou uvedeny v dalších sloupcích. Čísla v závorkách ukazují pořadí jednotlivých aktivit u daného typu školy.

času). Následuje POBYT V PŘÍRODĚ (u studentů gymnázia až na 11. pozici!), STUDIUM, MOŽNOST PŘIVÝDĚLKU, SPORT A CHOZENÍ VEN. Na 10. – 12. pozici se umístily aktivity týkající se INTERNETU. Dále pak ČETBA (SOU až 20. pozice), TURISTIKA, KULTURA A MANUÁLNÍ PRÁCE (u studentů gymnázia až na 23. pozici). PRACÍ NA POČÍTAČI častěji tráví volný čas gymnaziální studenti, zatímco MÓDOU se nejméně zabývají studenti SOŠ. Následují činnosti jako NAKUPOVÁNÍ, VÝTVARNÁ ČINNOST, NÁVŠTĚVA RESTAURACE (zde všechny tři kategorie shodně na 22. místě) a UMĚLECKÁ ČINNOST. Nejméně volného času tráví dotazovaní studenti aktivitami SLEDOVÁNÍM TELEVIZE (častější u SOU), HRANÍM POČÍTAČOVÝCH HER, NICNEDĚLÁNÍM A NUDOU (zde všechny skupiny shodně na poslední pozici).

Otázka č. 8: V následující tabulce prosím označte každou HODNOTU na škále od 1 do 5 podle významu a důležitosti, kterou pro Vás má (stupeň 1 = nejmenší význam, stupeň 5 = největší význam). (Možnosti jsou uvedeny v tabulce 6 nebo viz. Příloha)

V poslední otázce jsem zjišťovala, jaká je hodnotová orientace dnešních středoškolských studentů a zda se liší v závislosti na typu střední školy, kterou studenti navštěvují. Zopakovala jsem metodiku P. Saka a K. Sakové uvedenou v práci *Mládež na křižovatce* (Sak a Saková, 2004). Autoři v této práci použili 23 hodnot, přičemž studenti měli každou z nich ohodnotit dle osobního významu (opět v rozmezí 1 – 5, shodně jako u předchozí otázky). Z četností pro jednotlivé hodnoty jsem následně spočítala vážený aritmetický průměr (index), podle kterého byl sestaven výsledný průměrný žebříček hodnot dnešní středoškolské mládeže (viz tab. č. 6).

Na první pozici se umístila hodnota ZDRAVÍ s indexem 4,63. V této hodnotě se shodují studenti všech typů středních škol (74% studentů přiřadilo stupeň 5, GYM = 71, SOU = 85, SOŠ = 84). Za zmínku stojí, že 3 studenti přiřadili hodnotě ZDRAVÍ nejnižší důležitost (stupeň 1).

Druhé místo obsadila hodnota PŘÁTELSTVÍ s indexem 4,49, která má nejvyšší význam (stupeň 5) pro 65% studentů (GYM = 67, SOU = 75, SOŠ = 71). Naopak nejnižší stupeň

uvedli 2 studenti. Třetí nejvyšší hodnotou je pro dnešní studenty SVOBODA s indexem 4,39 (u studentů SOU vychází až na 5. pozici). Stupeň 5 přiřadilo k této hodnotě 62% středoškolských studentů (GYM = 70, SOU = 59, SOŠ = 73).

Čtvrté průběžné pořadí obsadila hodnota USPOKOJOVÁNÍ SVÝCH ZÁJMŮ A KONÍČKŮ s průměrným váženým průměrem 4,20, přičemž studenti SOU ji zařadili až na 11. místo svého hodnotového žebříčku. Na dalších dvou pozicích (5.a 6.) hodnotové orientace se objevily hodnoty PRAVDA A POZNÁNÍ a VZDĚLÁNÍ.

Následuje hodnota LÁSKA, která se překvapivě umístila až na 7. pozici hodnotového žebříčku středoškolských studentů. 47% studentů (GYM = 46, SOU = 58, SOŠ = 49) pro tuto hodnotu uvedlo nevyšší význam, 3% význam nejnižší (GYM = 4, SOU = 3, SOŠ = 4).

Na osmém místě se umístila hodnota RODINA A DĚTI, přičemž pro studenty SOU má ještě vyšší význam (v žebříčku hodnot SOU studentů stojí tato hodnota na třetím místě), zatímco studenti SOŠ ji umístili až na 14 – 15. pozici.

Následuje hodnota ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI, která má větší význam pro studenty gymnázia (4. pozice) než pro studenty SOU (16. příčka) a ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ, která je naopak pro studenty gymnázia v porovnání s ostatními typy středních škol nejméně důležitá.

11. místo obsadila hodnota ZAJÍMAVÁ PRÁCE, dále jsou to hodnoty MÍR, ŽIVOT BEZ VÁLEK, UŽITEČNOST DRUHÝM LIDEM a ŽIVOTNÍ PARTNER (tomu přikládají nejvyšší váhu studenti SOU). Hodnota ZDRAVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ se umístila na 15. místě, dále pak následovala hodnota PLAT, DALŠÍ PŘÍJMY, která se ale u studentů SOŠ umístila již na 7. pozici.

Následují hodnoty DEMOKRACIE a MAJETEK. Shodně pro všechny typy středních škol se umístila hodnota SPOLEČENKÁ PRESTIŽ (19.), VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÁ ČINNOST (20.) a SOUKROMÉ PODNIKÁNÍ (21.).

Poslední místa v žebříčku obsadily hodnoty BŮH (stupeň 1 přiřadilo 55% studentů) a POLITICKÁ ANGAŽOVANOST (stupeň 1 přiřadilo 56% studentů).

HODNOTA	CELKEM	GYM	SOU	SOŠ	PODLE. SAKA A SAKOVÉ	PODLE HRNEČKOVÉ
1. zdraví	4,63	4,49 (1)	4,76 (1)	4,64 (1)	4,76 (1)	4,67 (1)
2. přátelství	4,49↑	4,47 (2)	4,60 (2)	4,42 (3)	4,55 (4,5)	4,31 (4)
3. svoboda	4,39	4,44 (3)	4,25 (5)	4,47 (2)	4,58 (3)	4,47 (2)
4. uspokojování svých zájmů, koníčků	4,20↑	4,17 (5)	4,00 (11)	4,41 (4)	3,84 (16)	4,07 (8)
5. pravda, poznání	4,15↑	4,04 (8)	4,19 (6)	4,21 (5,6)	3,97 (12,13)	3,98 (11)
6. vzdělání	4,13↑	4,02 (9)	4,16 (7)	4,21 (5,6)	3,97 (12,13)	4,02 (10)
7. láska	4,12↓	4,06 (6)	4,31 (4)	4,03 (11)	4,64 (2)	4,41 (3)
8. rodina a děti	4,11	4,05 (7)	4,33 (3)	3,98 (14,15)	4,16 (9)	4,16 (7)
9. rozvoj vlastní osobnosti	4,05↑	4,24 (4)	3,80 (16)	4,09 (8-10)	3,99 (11)	3,42 (17)
10. úspěšnost v zaměstnání	4,03	3,92 (12)	4,08 (8,9)	4,09 (8-10)	3,9 (15)	4,04 (9)
11. zajímavá práce	4,01	3,97 (10)	3,96 (13)	4,09 (8-10)	4,01 (10)	3,69 (15)
12. mír, život bez válek	3,98	3,95 (11)	3,97 (12)	4,01 (13)	4,55 (4,5)	3,87 (12)
13. být užitečný druhým lidem	3,95	3,83 (13)	4,07 (10)	3,95 (16)	3,51 (18)	3,75 (13)
14. životní partner	3,90↓	3,66 (16)	4,08 (8,9)	3,98 (14,15)	4,39 (7)	4,21 (5)
15. zdravé životní prostředí	3,90	3,79 (14)	3,90 (14)	4,02 (12)	4,24 (8)	3,59 (16)
16. plat, další příjmy	3,87↓	3,60 (17)	3,88 (15)	4,10 (7)	3,93 (14)	4,18 (6)
17. demokracie	3,43	3,79 (15)	3,03 (18)	3,44 (17)	4,42 (6)	2,80 (20)
18. majetek	3,25	3,22 (18)	3,29 (17)	3,25 (18)	3,55 (17)	3,72 (14)
19. společenská prestíž	2,90	3,12 (19)	2,99 (19)	2,64 (19)	2,76 (20)	3,30 (18)
20. veřejně prospěšná činnost	2,78	2,85 (20)	2,89 (20)	2,62 (20)	2,39 (21)	2,46 (22)
21. soukromé podnikání	2,65	2,76 (21)	2,69 (21)	2,53 (21)	3,10 (19)	3,01 (19)
22. Bůh	2,06	1,93 (23)	2,30 (22)	1,97 (22)	1,96 (22)	2,48 (21)
23. politická angažovanost	1,83	2,21 (22)	1,58 (23)	1,69 (23)	1,60 (23)	1,69 (23)

Tab. č. 6 – Žebříček hodnot středoškolských studentů seřazený podle průměrné hodnoty váženého průměru (sloupec CELKEM). Vážené průměry pro jednotlivé hodnoty a typy škol (gymnázium, SOU, SOŠ) jsou uvedeny v dalších sloupcích. Čísla v závorkách ukazují pořadí jednotlivých hodnot u daného typu školy a v předchozích výzkumech (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016). Šipky znázorňují, zda je hodnota v porovnání s předchozími studii na vzestupu či sestupu.

5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1

Hypotéza číslo 1 nebyla potvrzena. Celkové průměrné množství volného času se v závislosti na typu střední školy neliší. Statisticky průkazně se však liší distribuce množství volného času studentů jednotlivých typů středních škol. Studenti SOU mají průkazně méně často menší (méně než 3 hodiny denně) množství volného času v porovnání se zbylými dvěma typy škol.

Hypotéza č. 2

Hypotézu číslo 2 mohu potvrdit. I v tomto výzkumu se ukázalo, že na prvním místě žebříčku hodnot u všech skupin testovaných studentů se umístila hodnota ZDRAVÍ. Tento výsledek je v souladu s předchozími studii zabývajícími se hodnotovým systémem adolescentů (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016).

Výzkumné otázky budou zodpovězeny v kapitole Diskuze.

6 Diskuze

V této kapitole se věnuji dvěma ústředním tématům mé práce, a to volnému času středoškolských studentů (z hlediska jeho množství, aktivit studentů a dalších vlivů na trávení volného času) a žebříčku jejich hodnot. Výsledky druhé části práce porovnávám s předešlými studii (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016). Na závěr kapitoly se budu snažit obě témata propojit a zodpovědět tak všechny výzkumné otázky.

6.1 Volný čas

Jednotlivé otázky v dotazníku jsem se snažila pokládat tak, abych mohla co nejlépe charakterizovat volný čas dnešních středoškolských studentů.

6.1.1 Množství volného času

Výsledky ukázaly, že dnešní adolescenti mají asi 3,65 hodin volného času za průměrný pracovní/všední den. Pokud porovnááme celkové množství volného času mezi jednotlivými typy středních škol, pak rozdíl není statisticky průkazný. Podrobnější analýza však ukázala, že studenti SOU mají statisticky průkazně méně často menší množství volného času (méně než tři hodiny za den) v porovnání se studenty ostatních středních škol.

6.1.2 S kým tráví středoškoláci volný čas

Nejvíce svého volného času tráví středoškoláci se svými kamarády. Tato složka volného času je velice důležitá a významná, protože ve vrstevnické (kamarádké) skupině se utváří charakteristické vazby a vztahy, dochází ke specifickým interakcím, které pomáhají dospívajícímu zorientovat se sám v sobě a najít si své postavení ve společnosti (skupinová identita). Mnoho kamarádkých vztahů z tohoto období pak přetrvává i do dospělosti, někdy je to přátelství na celý život. Zajímavé je, že asi 8% dotazovaných studentů uvedlo, že s kamarády žádný volný čas netráví, přičemž 23 z 28 studentů této skupiny bydlí s rodinou, 15 z nich rozdělilo svůj volný čas pouze mezi rodinu a samostatné trávení volného času. Jedna studentka naopak odpověděla, že se svými kamarády tráví všechn svůj volný čas, což je ale do jisté míry ovlivněno tím, že bydlí na internátu a přes týden se s rodinou pravděpodobně nestýká.

Dále respondenti uvedli, že podstatnou část svého volného času (průměrně 26%) tráví s rodinou. Pouze 6 % studentů uvádí, že s rodinou svůj volný čas netráví, přičemž ale většina z nich bydlí přes týden na privátu, na internátu nebo s partnerem. Šest studentů

této skupiny bydlí u rodičů, ale většinou svůj volný čas tráví s partnerem. Z výsledků lze vyvodit, že rodina zaujímá i nadále významné postavení v životě středoškoláků a pokud funguje dobře, je pro dospívající oporou a jistotou.

Neméně významnou složkou volného času dospívajících je čas věnovaný sám sobě. V tomto čase máme prostor na přemýšlení, uspořádání myšlenek a vnitřní duševní výstavbu, máme čas věnovat se svým individuálním zájmům a potřebám. Asi 13% všech dotazovaných studentů odpovědělo, že nemá čas, kdy se věnují pouze sami sobě. Na druhou stranu jeden student uvádí, že tráví svůj volný čas pouze sám se sebou. Domnívám se, že tato složka volného času je pro dospívající (ale i dospělé) nepostradatelnou a že by v repertoáru možností trávení volného času neměla chybět. Samozřejmě žádný extrém v tomto směru však není žádoucí.

V porovnání s kamarády a rodinou věnují středoškoláci méně svého volného času (18 %) partnerovi. Tento výsledek je pro mě zarážející, jelikož dospívání je charakteristické právě tím, že se v něm první partnerské vztahy začínají objevovat, i když jsou to vztahy spíše krátkodobější (Vágnerová, 2012, Batný, 2016). Jsou ale velice důležité a dospívající by se jimi měli projít, aby si ujasnili, jaké vlastnosti budou hledat u svého životního partnera. Výsledek je však ovlivněn faktem, že více než polovina dotazovaných s partnerem volný čas netráví vůbec, tudíž ho pravděpodobně nemá.

6.1.3 Aktivity středoškoláků ve volném čase

Nejoblíbenější aktivitou, kterou dnešní adolescenti tráví svůj volný čas, je **poslech hudby**. To je bezesporu aktivita vždy příjemná, pohodová, která může mít funkci rekreační i kompenzační (Hofbauer, 2004; Vážanský, 2001). Díky chytrým mobilním telefonům nebo MP3 přehrávačům ji lze provozovat kdykoliv a kdekoliv. Poslechem hudby si lze zpříjemňovat i krátkodobé chvílky volného času a je to aktivita nenáročná a pro každého snadno dostupná. Dále se studenti ve svém volném čase rádi věnují svým **zájmům a koníčkům**, což se odráží také v jejich hodnotovém systému (viz dále).

Třetí aktivitou, která hraje ve volném čase dotazovaných středoškoláků významnou roli, je **láska a partnerství** a dále studenti uvádí, že se ve svém volném čase rádi **cestují**. Tento fakt souvisí pravděpodobně s rozvojem vlastní osobnosti a touhou po poznávání nového. Je potěšující, že aktivity jako právě **cestování, pobyt v přírodě a sportování** se umístily před trávením volného času na internetu. Nicméně tento výsledek může být do jisté míry zkreslen tím, že i v přírodě lze opět díky chytrým mobilním telefonům a všudypřítomnému internetovému připojení trávit čas on-line.

Do první poloviny nejčastějších aktivit dnešních středoškoláků se dostalo také **studium**, které hraje podle předpokladu nejdůležitější roli u gymnaziálních studentů, a dále **možnost přivýdělků**, což znamená, že studenti se již v tomto věku snaží během studia získat nějaké peníze navíc. Je jistě žádoucí, aby mládež znala hodnotu peněz a nedostávala vše od rodičů, nicméně neměli by si v tomto věku vydělávat peníze například na úkor školy, což se bohužel někdy děje.

Asi v polovině seznamu aktivit, kterými studenti tráví svůj volný čas, se umístilo **čtení a kultura** (chození do kina, divadla, na koncerty). Tyto aktivity se bohužel umístily až za aktivitami spojenými s internetem (např. trávení času na sociálních sítích). Jedno z možných vysvětlení by mohlo být, že například přečíst knihu vyžaduje dlouhodobější časovou investici v porovnání s internetovými aktivitami. Kulturní akce jsou zase finančně náročné a středoškolák si je nemůže dovolit ve vysoké frekvenci.

V druhé polovině seznamu se pak umístila **manuální práce** ve volném čase, která je podle předpokladu mnohem častější aktivitou pro studenty SOU a SOŠ. U studentů SOU může manuální činnost z části nahrazovat **práci (a učení) na počítači**, kterou tato kategorie studentů využívá méně.

Následují aktivity jako **móda a nakupování**, které spolu podle mého názoru mohou souviset. Na konec seznamu aktivit se dostaly **tanec, výtvarná a umělecká činnost**, což jsou činnosti individuálně specifické a ne až tak široce rozšířené.

Potěšující je, že nejméně prostoru věnují studenti „negativním aktivitám“, mezi které jsem zařadila **návštěvu restaurace, sledování televize, hraní počítačových her, nudu a nicnedělání**. Nadměrné trávení volného času těmito aktivitami může vést k rozvoji

agresivity a dalším patologickým jevům, jako je například šikana, experimentování s drogami nebo alkoholem (Pávková a kol., 2002; Hofbauer, 2004; Knotová, 2011).

6.2 Hodnotový systém

Na prvním místě hodnotového žebříčku se podle očekávání umístila hodnota ZDRAVÍ, což souhlasí s předchozími studii (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016). I dnešní mládež (a nejen ta) si uvědomuje, že zdraví stojí na prvním místě, jelikož je prerekvizitou pro všechny ostatní činnosti v životě člověka. Jak uvádí Sak a Saková (2004): „*bez zdraví ztrácí plno věcí svůj význam*“.

Na základě předchozích studií (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016) jsem na druhém místě očekávala hodnotu LÁSKA, ale tento předpoklad se nepotvrdil a na druhé příčce se překvapivě umístila hodnota PŘÁTELSTVÍ. V porovnání s dřívějším výzkumem, kde PŘÁTELSTVÍ umístilo až na čtvrté pozici, je tato hodnota mírně na vzestupu. Vysoké postavení této hodnoty potvrzují rovněž výsledky týkající se volného času respondentů, kteří největší podíl volného času tráví se svými kamarády /přáteli.

Třetí místo v žebříčku hodnot zaujímá hodnota SVOBODA, která se i v předchozích výzkumech (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016) umístila na nejvyšších příčkách. Je vidět, že SVOBODA je i pro dnešní mládež stále významná. Dospívající jsou ve fázi osamostatňování se od rodiny a hledání nové identity již dospělého člověka, který je více méně nezávislý, svobodný.

Na čtvrté pozici se umístilo USPOKOJOVÁNÍ SVÝCH ZÁJMŮ A KONÍČKŮ. Této hodnotě přikládají velký význam především studenti gymnázia a SOŠ, zatímco žáci SOU ji zařadili až na 11. pozici. Celkově je tato hodnota na vzestupu, v předchozích studiích (Sak a Saková, 2004; Hrnečková, 2016) obsadila 16. respektive 8. místo v žebříčku hodnot. Domnívám se, že rostoucí postavení hodnoty ZÁJMY A KONÍČKY může souviset s obecně mnohem širší a bohatší nabídkou a především snazší dostupností nepřeberného množství volnočasových aktivit, díky nimž se může mládež seberealizovat.

Na páté a šesté pozici se umístily hodnoty spolu do jisté míry související, a to PRAVDA A POZNÁNÍ a VZDĚLÁNÍ. Zajímavé je, že nejmenší význam měla tato hodnota pro gymnaziální studenty (9. pozice), u kterých lze v porovnání s ostatními dvěma typy škol s větší pravděpodobností předpokládat navazující vzdělávání i po ukončení střední školy. Je potěšující, že se tyto hodnoty objevily v přední části hodnotového systému dnešních středoškoláků a to přes rostoucí dostupnost informací (internet) a obecně klesající prestiž vzdělání.

Až na sedmé příčce se umístila hodnota LÁSKA, což je obrovské překvapení. Tato hodnota je typicky spojovaná s životní fází odpovídající středoškolským studentům a jak uvádí Sak a Saková (2004): „*pravidelně je ve výzkumech nejdůležitější pro mládež ve věku 15 – 18 let*“, což se však v této práci nepotvrdilo. Hodnota LÁSKA je tedy na poklesu a v této práci je nahrazena hodnotou PŘÁTELSTVÍ. Z všech porovnávaných skupin je LÁSKA nejméně důležitá pro studenty SOŠ, kde se před ni dostaly i materiální hodnoty jako například PLAT A DALŠÍ PŘÍJMY, nebo hodnota ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ a ZAJÍMAVÁ PRÁCE. Pozice LÁSKY v hodnotovém žebříčku je překvapivá také proto, že studenti uvádí, že láska je třetí nejdůležitější aktivitou, kterou tráví svůj volný čas.

Obdobně pokleska v žebříčku hodnot hodnota ŽIVOTNÍ PARTNER, a to až na 14. pozici (v roce 2002 – 7. pozice, v roce 2016 – 5. pozice), která s hodnotou LÁSKA dle mého názoru částečně souvisí. Pomocí prvních lásek a vztahů se přece snažíme ujasnit si obraz budoucího životního partnera. Je však pravděpodobné, že většina středoškolských studentů si pod pojmem „životní partner“ představí partnera pro založení rodiny, což je možná pro tuto věkovou kategorii představa mnohem vzdálenější budoucnosti, než tomu bylo dříve. Nicméně hodnota RODINA A DĚTI zůstává na stejné pozici jako v předchozích studiích a v dnešním žebříčku dospívajících zaujímá osmou příčku. Tento fakt tedy předchozí domněnku nepotvrzuje. Je možné, že ŽIVOTNÍ PARTNER ztrácí svou hodnotu v důsledku vyšší rozvodovosti a vysoké četnosti rozpadu současných rodin, kdy právě životní partner nemusí být v rámci rodiny stabilní veličinou.

Na pozici 9. se objevuje hodnota ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI, která je v porovnání s předchozími studii mírně na vzestupu, a to především díky

gymnaziálním studentům, kteří ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI zařadili v žebříčku hodnot již na čtvrtou pozici. Domnívám se, že osobnostní rozvoj je motorem a hnací silou pro další aktivity v životě člověka a je dobře, že se v uvedeném žebříku tato hodnota objevila v první polovině.

10. a 11. Místo obsadily hodnoty ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ a ZAJÍMAVÁ PRÁCE a jejich pozice více méně odpovídá předchozímu výzkumu (9. – 15. místo).

12. příčka patří hodnotě MÍR, ŽIVOT BEZ VÁLEK. Pozice této hodnoty v žebříčku hodnot středoškolských studentů se shoduje s výzkumem P. Hrneckové z roku 2016, v porovnání s daty z roku 2002 (Sak a Saková) je však tato hodnota na sestupu. Podobně se chová rovněž hodnota DEMOKRACIE, která se v této studii umístila na místě 17. (2002 – 6. pozice, 2016 – 20. pozice). Důvodem je pravděpodobně fakt, že žijeme v zemi s dlouhodobě relativně stabilní politickou situací a ekonomickou prosperitou a tyto hodnoty jsou brány jako něco běžného, automatického.

Opět shodně s výzkumem P. Hrneckové vychází hodnota BÝT UŽITEČNÝ DRUHÝM LIDEM, která se v mé práci umístila na 13. pozici. V porovnání s prací Sak a Saková (2004) je tato hodnota na vzestupu (dříve až 18. pozice). Doufám, že tento fakt svědčí o pozitivním trendu dnešního světa dospívajících, kteří chápou důležitost vzájemné pomoci a podpory.

Pro mě zarážející je až 15. pozice hodnoty ZDRAVÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ. Tento výsledek se opět shoduje s prací P. Hrneckové z roku 2016 (16. místo), ale je na sestupu v porovnání s výsledky z roku 2002, kdy se tato hodnota umístila již na osmém místě. Zdá se tedy, že enviromentální výchova a osvěta týkající se ochrany životního prostředí se neodráží na žebříku hodnot dnešních středoškoláků.

Dále na sestupu, a to především v porovnání s prací P. Hrneckové (6. pozice), je hodnota PLAT A DALŠÍ PŘÍJMY, která se umístila na pozici 16., i když studenti SOŠ zařadili tuto hodnotu před LÁSKU, RODINU A DĚTI a ŽIVOTNÍHO PARTNERA. Dále za poslední dva roky mírně poklesla hodnota MAJETEK, která se ale téměř shoduje s výsledky z roku 2002. Materiální stránka života je důležitá, ale středoškoláci si tento fakt ještě nemusí naplno uvědomovat, vzláště pokud jsou dobře zajištěni rodinou.

Poslední příčky hodnotového žebříčku obsadily hodnoty SPOLEČENSKÁ PRESTIŽ, VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÁ ČINNOST, SOUKROMÉ PODNIKÁNÍ, BŮH a POLITICKÁ ANGAŽOVANOST. Pozice těchto hodnot přibližně odpovídá předchozím průzkumům (Sak a Saková, 2004; Hrnecková, 2016). Obecně některé z těchto pojmů jsou vnímány často až negativně (např. politická angažovanost), společenská prestiž a soukromé podnikání začínají být aktuální pravděpodobně až v pozdějším věku, s nástupem na vysokou školu nebo do pracovního procesu. Nízkou pozici hodnoty BŮH si vysvětlují celkově slabou mírou religiozity v naší společnosti.

6.3 Vztah mezi hodnotovým systémem a aktivitami volného času

V této části jsem se zaměřila na jednotlivé skupiny studentů rozdělené podle typu střední školy, kterou navštěvují a snažila jsem se najít vztah mezi jejich hodnotovým systémem a volnočasovými aktivitami. Lze najít pouze několik málo příkladů, které mohou tento vztah naznačovat. U gymnaziálních studentů se v žebříčku hodnot velice vysoko (4. pozice) umístila hodnota ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI (SOU – 16. pozice, SOŠ – 10. pozice hodnotového žebříčku). Pokud porovnáme nejčastější aktivity studentů gymnázia, pak by s touto hodnotou mohlo souviset **cestování a studium**, které bezpochyby k osobnostnímu rozvoji vedou. U studentů SOU se hodnotami, které se v porovnání s dalšími dvěma skupinami umístily netradičně vysoko, staly RODINA A DĚTI a LÁSKA (3. a 4. pozice jejich hodnotového žebříčku). To také odpovídá jejich nejčastějším aktivitám, kde se **láska a partnerství** umístily hned za nejčastějším poslechem hudby. Tato aktivita se rovněž u studentů SOŠ jeví jako velice častá (4. nejčastější), tomu ale neodpovídá pozice hodnoty LÁSKA v žebříčku hodnot pro SOŠ, kde se tato hodnota umístila mnohem níže než u předchozích dvou skupin (na 11. pozici). Naopak výjimečné postavení můžeme sledovat pro hodnoty PLAT A DALŠÍ PŘÍJMY, ÚSPĚŠNOST V ZAMĚSTNÁNÍ a ZAJÍMAVÁ PRÁCE, což nekoreluje s žádnou uvedenou aktivitou.

7 Závěr

V mé bakalářské práci jsem se snažila zjistit, jak souvisí hodnotový systém dnešní středoškolské mládeže se způsobem trávení jejich volného času. Pro toto výzkumné šetření jsem použila elektronický dotazník obsahující osm otázek, ve kterém jsem se respondentů ptala na to, kolik mají volného času, s kým a jak ho nejčastěji tráví a jaký je jejich žebříček hodnot. Respondenty jsem rozdělila do tří skupin podle toho, jaký typ střední školy navštěvovali (gymnázium, SOU, SOŠ) a tyto skupiny jsem mezi sebou následně porovnávala. Část výzkumu týkající se hodnotové orientace jsem porovnávala s podobnými studii uskutečněnými v předchozích letech s použitím shodné metodiky.

Dotazovaní studenti měli průměrně přibližně 3,5 hodiny volného času za všední/pracovní den. Rozdíl v množství volného času mezi jednotlivými skupinami nebyl prokázán, nicméně podrobnější analýza ukázala rozdíly v jeho distribuci. Studenti gymnázia a SOŠ častěji odpovídali, že mají méně než 3 hodiny volného času denně v porovnání se studenty SOU.

Studenti svůj volný čas nejčastěji tráví se svými kamarády, ale téměř stejně často také s rodinou nebo sami. O něco menší podíl svého volného času pak věnují svému partnerovi, ačkoli z odpovědí lze předpokládat, že více než polovina oslovených studentů partnera zatím nemá. Tato část výzkumu je zřejmě do značné míry ovlivněna tím, s kým studenti sdílí společnou domácnost.

Všechny skupiny dotazovaných shodně odpověděly, že nejraději ve svém volném čase poslouchají hudbu. Dále se nejčastěji věnují svým zájmům a koníčkům, ale zajímá je také láska a partnerství, i když tato hodnota ve výsledném hodnotovém žebříčku zaznamenala značný propad v porovnání s předchozími studii. Oblíbenost a převažující role různých volnočasových aktivit se u jednotlivých skupin lišila, nicméně pozitivní je, že dnešní mládež tráví svůj volný čas aktivně, protože negativní pasivní aktivity se dostaly až na konec seznamu.

Výzkum týkající se hodnotového žebříčku středoškoláků potvrdil, že nejdůležitější hodnotou je pro dospívající jejich ZDRAVÍ, což souhlasí s předchozími studii. Pozice

většiny ostatních hodnot se ale změnila. Značný pokles zaznamenaly celkovém hodnotovém žebříčku především hodnoty LÁSKA a ŽIVOTNÍ PARTNER, přičemž hodnota LÁSKA byla v této studii nahrazena hodnotou PŘÁTELSTVÍ a u studentů SOŠ se umístila až za materiálními hodnotami jako je PLAT A DALŠÍ PŘÍJMY. Naopak studenti SOU umístili v rámci jednotlivých skupin tuto hodnotu nejvýše, čemuž také odpovídá oblíbenost této aktivity v jejich volném čase. Gymnaziální studenti rádi cestují a věnují se dalšímu vzdělávání a také svým zájmům a koníčkům, což potvrzuje pozice hodnoty ROZVOJ VLASTNÍ OSOBNOSTI, na kterou tato skupina klade důraz.

Literatura:

BLATNÝ, Marek. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HODAŇ, Bohuslav a Tomáš DOHNAL. *Rekreologie. 2.*, upr. a rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Monografie. ISBN 978-80-244-2197-1.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HRNEČKOVÁ, Pavlína. *Hodnoty, hodnotové preference v adolescenci*. České Budějovice, 2016.

CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do výzkumu v pedagogice: základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0765-5.

JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7.

JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5535-9.

JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK, *Média a my*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2014. Management umění – umění managementu. ISBN 978-80-7331-304-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Výchova a volný čas: sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase = Konference o výchově a volném čase 2005 : sborník (Variant.)*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta, 2006. Sborníky [Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta, edice]. ISBN 80-7040-849-9.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

KRAUS, Blahoslav. *Jak žije středoškolská mládež na počátku XXI. století: výzkum v Královohradeckém kraji v letech 2000-2003*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-738-2.

KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.

LEPŠ, Jan a Petr ŠMILAUER. *Biostatistika*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Přírodovědecká fakulta, 2014.

MUSIL, Josef. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-722-157-3.

NYTROVÁ, Olga a Marcela PIKÁLKOVÁ. *Dialog mezi hodnotami, aneb, Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-014-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 3. aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PROKEŠOVÁ, Miriam. *Volný čas a co s ním?*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. ISBN (brož.).

PRUDKÝ, Libor. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia, 2009. Novověk. ISBN 978-80-200-1751-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Sedmé, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1994. ISBN 80-210-1007-X.

URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Karol MURDZA. *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3563-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

Seznam tabulek a grafů

Graf 1: Poměr pohlaví respondentů (%).....	29
Graf 2: Počet dotazovaných studentů a jejich zastoupení podle typu střední školy.....	30
Graf 3: Bydlení středoškolských studentů (%).....	31
Graf 4: Bydlení studentů rozdělené podle jednotlivých typů středních škol.....	32
Graf 5: Průměrné množství volného času středoškolských studentů za všední den.....	33
Graf 6: Množství volného času středoškolských studentů rozdělené podle jednotlivých typů středních škol.....	34
Graf 7: S kým tráví středoškolští studenti svůj volný čas.....	35
Tabulka 1: Věk respondentů.....	30
Tabulka 2: Bydlení středoškolských studentů podle typu střední školy.....	32
Tabulka 3: Množství volného času středoškolských studentů podle typu střední školy.....	34
Tabulka 4: S kým tráví studenti svůj volný čas	36
Tabulka 5: Aktivity volného času středoškolských studentů	39
Tabulka 6: Žebříček hodnot středoškolských studentů	42

Příloha

Dotazník

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI na téma **VLIV SYSTÉMU HODNOT NA VOLNÝ ČAS STŘEDOŠKOLÁKŮ**

Milí studenti,

ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění následujícího dotazníku, který je zaměřený na uspořádání Vašeho hodnotového žebříčku a také na způsob trávení Vašeho volného času. Výsledky z těchto dotazníků bych ráda použila pro sepsání bakalářské práce. Dotazníky jsou anonymní.

Děkuji

Petra Dufková

1) Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

2) Jaký je Váš věk?

3) Jakou školu navštěvujete?

- gymnázium
- střední odborné učiliště
- střední odbornou školu

4) Bydlíte

- sami (nebo s kamarády na privátu)
- s rodinou

- na internáru

- jiná možnost

5) Kolik máte průměrně volného času za všední den? (Volným časem se myslí čas, který zbude po zajištění životních potřeb (spánek, jídlo) a splnění běžných povinností.

- 1 hodina

- 2 hodiny

- 3 hodiny

- 4 hodiny

- 5 a více hodin

6) S kým trávíte svůj volný čas? Uveďte v procentech (rozdělte 100 bodů):

- sám

- s rodinou

- s kamarády

- s partnerem

7) Jaký význam ve Vašem volném čase mají následující aktivity? (stupeň 1 = nejmenší význam, stupeň 5 = největší význam).

AKTIVITA	1	2	3	4	5
sport					
pobyt v přírodě					
nuda					
zájmy, koníčky					
móda					
cestování					
nicnedělání					
internet, sociální sítě					
internet, krácení dlouhé chvíle					
internet, vyhledávání informací					
tanec					
možnost přivýdělku					
četba					
jen tak jít ven					
hraní počítačových her na počítači/mobilním telefonu					
práce/učení na počítači					
turistika					
láska, partnerství					
studium					
poslech hudby					
výtvarná činnost					
manuální práce (práce se dřevem, práce na zahradě, háčkování, pletení...)					
restaurace					
nakupování					
umělecká činnost (výtvarná, hra na hudební nástroj)					
kultura					
sledování televize					

8) V následující tabulce prosím označte každou HODNOTU na škále od 1 do 5 podle významu a důležitosti, kterou pro Vás má (stupeň 1 = nejmenší význam, stupeň 5 = největší význam).

HODNOTA	1	2	3	4	5
zdraví					
láska					
mír, život bez válek					
životní partner					
svoboda					
přátelství					
rodina a děti					
zdravé životní prostředí					
demokracie					
pravda, poznání					
zajímavá práce					
rozvoj vlastní osobnosti					
plat, další příjmy					
úspěšnost v zaměstnání					
vzdělání					
uspokojování svých zájmů, koníčků					
být užitečný druhým lidem					
majetek					
soukromé podnikání					
společenská prestiž					
veřejně prospěšná činnost					
Bůh					
politická angažovanost					